

ANTUN BRANKO ŠIMIĆ

ÁTVÁLTOZÁSOK

PREOBRAŽENJA

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
LITTERÆ SLAVICÆ

Antun Branko Šimić

ÁTVÁLTOZÁSOK

PREOBRAŽENJA

Fordította, szerkesztette és a tanulmányt írta
Lukács István

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2020

A könyv létrejöttét az alábbi intézmények támogatták:

Lipótvárosi Horvát Önkormányzat
Óbuda-Békásmegyeri Horvát Nemzetiségi Önkormányzat
Újbuda Horvát Önkormányzata
Székesfehérvári Horvát Nemzetiségi Önkormányzat
Budapest Főváros XVI. kerületi Horvát Önkormányzat
Csepeli Horvát Önkormányzat
Kőbányai Horvát Önkormányzat
XV. kerületi Horvát Önkormányzat

Szakmai lektorok

Lukács B. György
Virág Zoltán

A horvát verseket lektorálta

Mila Pandžić
Vlado Pandžić

© Lukács István

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszéke
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője
Sorozatszerkesztő Lukács István
A borítót tervezte Sellyei Tamás Ottó
Nyomdai kivitelezés Robinco Kft.
ISSN 1785-9808
ISBN 978-963-489-278-6

FORDÍTÓI ELŐSZÓ

Kereken száz esztendeje, 1920-ban jelent meg Antun Branko Šimić (1898-1925) horvát expresszionista költő *Preobraženja* (Átváltozások) című korszakos jelentőségű verseskötete. A 20. századi horvát lírafejlődést is meghatározó kötet magyar fordításával az a célom, hogy egyfelől a művelt magyar olvasóközönség számára is hozzáférhetővé tegyem a tragikusan fiatalon elhunyt horvát költő életművének legjelentősebb részét, másfelől pedig ennek révén a horvátul nem tudó, a közép-európai expresszionizmussal foglalkozó magyar tudományos közösség számára lehetővé váljék e költői teljesítmény kutatása, továbbá irodalomtörténeti és irodalomtudományi kontextusba állítása.

Azoknak a hazai horvát közösségeknek és szervezeteiknek (felsorolásukat lásd az impresszumban) is köszönetet kívánok mondani, amelyek támogatásra méltónak találták e könyvet, jelezve ezzel, hogy a horvát kulturális örökség egy és oszthatatlan, ennek részesei mindazok, akik e gazdag irodalmi hagyományt létrehozták, határon túl és innen. Fontos továbbá e gesztus üzenetértéke is, annak fölvállalása, hogy egy jeles 20. századi horvát lírikus korszakos művének magyar nyelvű népszerűsítése itt Magyarországon akár e közösséghez tartozók és azok szervezeteinek is feladata és küldetése.

Talán sikerül e kétnyelvű kötet verseinek horvát anyanyelvű olvasói emlékezetébe idéznem, hogy itt egy mindössze huszonhét esztendő, tragikusan rövid életű, a világot újszerű líranyelven értelmező fiatalember világszemlélete, létértelmezése nyilvánul meg, a magyar fordításokat olvasók pedig ezen túl azt is kíséreljék meg elgondolni, hogy ez a költészet miként viszonyul az európai és a magyar szabadverses expresszionista lírához.

Ismeretlen horvát költőt bemutatni a magyar olvasónak nem egyszerű feladat, így a fordító csak reménykedhet abban, hogy munkáját jól végezte, továbbá hogy a versek végén található *Rövid életrajzi kronológia*, valamint a költő méltatását és az eddig magyarul megjelent verseinek áttekintését összegző *Antun Branko Šimić átváltásai* című tanulmány szakszerű segítséget nyújt e mennyiségileg nem túl bő, ám annál szerteágazóbb és gazdagabb életmű értelmezéséhez.

Lukács István

Kelt Aquincumban, 2020. november 18-án, a költő születése napján

ANTUN BRANKO
ŠIMIĆ
PREOBRAŽENJA

Sava Šumanović, *Preobraženja*, 1920, eredeti borító

Antun Branko Šimić

ÁTVÁLTOZÁSOK
1920

Tatjanának

Antun Branko Šimić

PREOBRAŽENJA
1920.

Tatjani posvećeno

A KÖLTŐK

A költők ámulás a létben

Jártukban-keltükben a földön nagy
néma szemük egyre csak kerekedik a dolgok láttán

A kínzó és ölelő
némaságra tapasztva fülüket
a költők a világ örök rebbenései

PJESNICI

Pjesnici su čuđenje u svijetu

Oni idu zemljom i njihove oči
velike i nijeme rastu pored stvari

Naslonivši uho
na ćutanje što ih okružuje i muči
pjesnici su vječno treptanje u svijetu

ÁTVÁLTOZÁSAIM

Magamról dalolok midőn a feneketlen és kínzó éjszakából
sápadt finom arcommal kilépek a kristályos hajnalba
s tekintetem mezők rétek és vizek felett úszik

Magamról dalolok ki nap mint nap számtalanszor halok meg
és számtalanszor föltámadok

Ó Istenem engem ki elfáradtam az átlényegülésektől
változtass át fénylő rendíthetetlen és örök csillagoddá
mely a távoli égboltról ragyogja be
éji reményvesztettek sötét kínjait

MOJA PREOBRAŽENJA

Ja pjevam sebe kad iz crne bezdane i mučne noći
iznesem blijedo meko lice u kristalno jutro
i s pogledima plivam preko polja livada i voda

Ja pjevam sebe koji umrem na dan bezbroj puta
i bezbroj puta uskrsnem

O Bože daj me umorna od mijena
preobrazi u tvoju svijetlu nepromjenjivu i vječnu zvijezdu
što s dalekog će neba noću sjati
u crne muke noćnih očajnika

AZ IFJÚ

Ismerem az ifjú fájdmát
ki meggyötört szíve győzedelmes énekét
azért dalolja el a hajnalnak
hogy a többi szív az övével rebbenjen
és hallgatózva a fejek egymásra boruljanak
némán édes feledésbe merülve

Ám az ifjú dalát az emberek nem hallják
visszahullik
néma magányába

Ismerem a szürke légben az emberek
üres arcába meredő sápadt és betegesen zöld kétségbeesést
tudom rettegnék lelkük feneketlen mélységétől

Ismerem a büszkeséget a komorat és konokot
mely bátor egyenes derékkal törtet
s a fülében ott bent
Istene sugallatát hallgatja

MLADIĆ

Ja poznam bol mladića
koji pobjednički pjev iz svoga izmučenog srca
u jutro pjeva
sa željom da sva srca s njegovim zatrepte
i da se osluškujući glave prignu
u ćutanje i slatki zaborav

Al pjev mladića nečuvan od ljudi
padne natrag
u njegovu ćutljivu samoću

Ja poznam očaj blijed i bolesno zelenkast
s pogledom u prazna lica ljudi u sivomu zraku
i sa strahom ispred crnog bezdana u duši

Ja poznam ponos mrk i tvrd
sa smjelim uspravljenim korakom što gazi
i s uhom koje iznutra
glas svoga Boga sluša

IMA ÚTKÖZBEN

Istenem
ki láthatatlanként juttattál el idáig
vezérelj továbbra is vágyaim határáig

Ne hagyj magamra
az út közepén fáradtan és magányosan

Arcom sápadt
s gondolataim miként karjaim tehetetlenül csüngenek

Istenem
add hogy a zsenge kék hajnal
törődött gondolataimat gyámolítsa
hogy fakó karjaimat átjárja az üde piros vér sugara

Légy
mindig az én vezérlő csillagom

MOLITVA NA PUTU

Bože
koji si me do ovoga časa doveo nevidljiv
vodi me i dalje koncu mojih želja

Ne ostavi me
umorna i sama nasred puta

Obrazi su moji blijedi
i moje misli nemoćno ko moje ruke vise

Bože
daj da novo plavo jutro
iz umora digne moje misli
da kroz blijede ruke prođe mlaz crvene svježe krvi

Budi
nad mojom glavom moja pratilica zvijezda

ASSZONYOK, IFJAK, NYÁR

Déltájban a sétányra asszonyok ereszkednek le
- Ó hány helyről is érkeznek? -
akár a madárrajok
melyek a kék ég alól a földre hozzánk leszállnak

Az asszonyok a nyári légben
susognak s álmodozó ifjak lelkei
és könnyű lépteik ringatják légies testüket

Nem, a nők nem e világból valók!
Ifjúságunk megannyi kék éjjelének mélyéről bukkantak föl
testet öltött hófehér vágyak

Ó asszonyok
nektek
tártuk fel ifjúságunk kapuit!

Ám lépteik idegenként és távoliként visszhangoznak

Az asszonyok ismét elszállnak mind
akár a madárrajok
melyeknek nyoma vész a nyár azúrkék leplei mögött

Tekinteteink horizontján
délceg magányos faszor araszol

ŽENE, MLADIĆI, LJETO

O podne se na šetalište slete mnoge žene
- O odakle sve dođu? -
ko jata tica
što ispod plavog neba k nama na zemlju se spuste

Žene šume
kroz ljetnji zrak i duše sanjarskih mladića
i laki koraci im nose laka tijela

Ne, žene nisu s ove zemlje!
Već to su izdna nebrojenih plavih noći naše mladosti
bijeke čežnje izrasle u tijela

O žene
za vas
rastvorili smo dvore naše mladosti!

Al korak žena zvoni tuđ i dalek

Sve žene opet odu
ko jata tica
što iščeznu za plavim zavjesama ljeta

Na koncu naših pogleda
red stabala visok sam koraca

A CSÁBÍTÓ

S aztán majd
térdre ereszkedve széthányt párnák közt
gondolsz
a halálra

Ó drágám!
Újabb csókokkal nem foglak a feledésbe
ringatni
Hagyom hadd hulljon sápadt arcodon a könny

Holnap majd
most reményvesztetten kalimpáló
szíved enyhet lel

Holnap
midőn ifjú barátnőid közé lépsz
két sötét árnyal szemed alján
elcsodálkoznak majd ifjú barátnőid
De egyikük sem tudja felfedni
a szemed mélyén szunnyadó
sápadt csillagot

Ne sírj drágám: a téli éj most kék
Léptem nyomát befedi a magas tejfehér hó

ZAVODNIK

I poslije toga
na koljenima između razbacanih jastuka
misliš
na smrt

O dijete!
Ja ne ću da te novim poljupcima smirim
u zaborav
Puštam da ti blijedim licem suze teku

Sutra
smirit će se tvoje srce
koje sada očajalo tuče

Sutra
kad stupiš među svoje mlade druge
s dvije tamne sjenke ispod očiju
začudit će se tvoje mlade druge
Al nijedna ne će moći da otkrije
skrivenu udno tvojih oči
blijedu zvijezdu

Ne plači dijete: noć se plavi zimska
Za mojim stopama će zapadati bijel visok snijeg

AZ ELCSÁBÍTOTT

Nincs, nincs már többé. Elhagyott. Lent
a ház ajtaja hangosan becsapódott utána
mint legutóbb

Rohanjak utána le a lépcsőn?
Dermedten állok

A padlón letaposott virág

Vörös csillagok hangos kacaja
szűrődik be az ablakon

Teljes erőből szólongatom az éjben
Az ablaküveg megremeg
majd kisimul

Az éjben
a város kőszíve hallgatásba merül

Csillagok didergő fényében úszó
csupasz testem remeg

ZAVEDENA

Ne, njega nema više. Pobjego je. Vrata
na kući dolje glasno zalupila
ko zadnji put

Da letim za njim niza stepenice?
Ukočila se, stojim

Na podu zgažen cvijet

Kroz prozor
crvene se zvijezde glasno smiju

Ja zovnem u noć iz svih snaga
Na prozoru staklo se zatrese
i smiri

U noći
kamenito srce grada čuti

Moje golo tijelo dršće
obliveno ladnim svjetlom zvijezda

A BETEG

Beteg a testem
s csöndes kórházra vágyik

Kórházra távol a zajtól és a várostól
a meddő sápadt napon
A sápadt nappal a sápadt ég visszfénye
A halott kertben téli nap andalog

Mi csöndes Isten nélküli kolostorlakók
fehér csupasz szobáinkban
megfeledkezünk az életről
hosszú bús sápadt meddő napjainkról
álmodunk

Néha-néha ablakainkhoz ütődik ez-ez
a város lüktetésének sikolya tánca és öröme
- Ó város!

Ó szívünk nyugtalansága dermedtsége
Ó mi rég kivonultunk az életből
s már csak önmagunk emléke vagyunk!
Csupán házunk ajtaja tárul a halálra -

A föld peremén leomlik az ég

Este

- Ó este éjszakák szerelmeink!
Ki öleli most szerelmeinket? -

Álmok sötét szakadékába zuhanunk
és álmunkban már rég halottak vagyunk
Már évezredek óta így fekszünk
Felettünk
versenyt futnak egek felhők
Felettünk
az örökkévalóságba omlanak a végtelen nappalok éjjelek

BOLESNIK

Moje je tijelo bolesno
i žudi tihu jednu bolnicu

Bolnica bez šuma i bez grada
u praznom blijedom danu
Blijedi dan je odsjev blijeda neba
U mrtvom vrtu zimsko sunce šeta

Mi tihi samostanci bez Boga
u našim bijelim pustim sobama
zaboravljamo život
snivamo
duge tužne blijede prazne naše dane

O okna naša udare pokadšto
krik ples i radost života iz grada
- O grad!

O nemir nemoć naših srca!
O mi smo davno izišli iz života
i mi smo samo svoji spomeni!
U smrt se samo vrata naše kuće otvaraju -

Za rub se zemlje nebo sruši

Veče

- O veče noći naše djevojke!
Ko ljubi sada naše djevojke? -

Mi potonemo u crn ponor snova
i snivamo da svi smo davno pomrli
Već bezbroj ljeta ležimo
Preko nas
u trku idu neba oblaci
Preko nas
u vječnost se bez konca dani noći ruše

AZ ALVAJÁRÓ

Az éjszaka istene
a hold
leszáll az égről
s könnyed léptekkel a házamhoz settenkedik

Óvatosan felkúszik az ablakomhoz
és rám szegezi tekintetét

Az éjszakába csábít

Felkelek... és sápadt arcom... mosolyog

Háztető peremein lépdelek bódultan
s fönt a magasban sétálok az éjen át
- A hold bársonyos karjai ringatnak -

Ó mily könnyű vagyok... nem evilági... lebegek
és még a falevelekre is léphetek

Ne szólítsatok: a föld szava
mennyei lényem halála

Magasan a föld felett a szférákon át légiesen lebegek

MJESEČAR

Bog noći
mjesec
sađe s neba
i dokoraca lagano do moje kuće

Polako on se uspne na moj prozor
i spusti pogled na me

On mami mene u noć

Ja ustajem... i moje lice bijelo... smiješi se

Koracam sanen rubovima krova
i šetam kroz noć u visini
- Mene drže meke ruke mjeseca -

O tako lak sam... nezemaljski... lebdim
i mogu stati na list stabla

Ne zovite me: glas sa zemlje
smrt je moga nebeskoga bića

Visoko iznad zemlje lebdim lagan kroza sfere

A VÉRTANÚ

Kiváltam a tömegeből
egyedül
s a földre szólítottalak benneteket:
Új Élet

Gúnykacaj visszhangzik csak
a tömegeből
hallom

Útra kelek egyedül
Ám egyenesen utánam küldtétok a Halált

Meghaltam

Szívemből szeretet két kék virága sarjad
a világra

MUČENIK

Iz gomile istupih
sam
i pozvah vas u zemlju:
Novi Život

Smijeh ruga samo jeknu
iz gomile
k mojem uhu

Pođoh sam
Al za mnom ravno uputiste Smrt

Umrijeh

Iz moga srca izniknuše
dva modra cvijeta ljubavi
u svijet

ANYÁM

Anyám magányába osonok:
a néma kopár szentélybe

A szentélyben a szeretet piros és csöndes szívének örökmécsese pislákol

Szeme előtt életem
súlyos éjfüggönye áll

Múltamba tekintete mélyebben nem hatolhat
mint a lába mellyel az éji erdő sötétségében
teszi meg az első lépéseit

Szeretetem versét ő nem érti
Hitehagyott fiára csak súlyos feddés
két tekintete szegeződik

Nézem rideg vigasztalan arcát:
Az idő bugyraiból előbukkant
töpörödött örök ősanya

Megyek

Két hallgatag arc kemény kő

Kézszorítás a ház küszöbén

Anyám a saját magányába tér vissza:
a néma kopár szentélybe

MATI

Ja uđem u samoću svoje majke:
nijemi goli hram

U hramu gori besprekidno crveno i tiho srce ljubavi

Njenom oku stoji ispred mog života
neprozirna zavjesa od mraka

U moju prošlost njezin pogled ne ulazi dublje
od njene noge kojom prvi korak stupi
u tamu noćne šume

Za pjesmu moje ljubavi ona nema uho
Na odmetnutom sinu samo leže
dva pogleda teškog prijekora

Ja gledam njeno nijemo ladno bezutješno lice:
Davna vječna pramajka
iskrsnula iz dubljina vremena

Idem

Dva lica čute tvrda kamena

Dodir ruku na kućnomu pragu

Moja majka povraća se u svoju samoću:
nijemi goli hram

HERCEGOVINA

A réteken sétálok kék alkony ölelésében

A rétek végén gőzmalomház
Távolról szemlélve ezt
vérrel összefirkált szögletes és durva
mázolmány az égen

Közelebb érve egyre hangosabban üvöltözik
a számtalan izzó téglá
Aki nem tudja, azt hiszi hogy a parasztok ünnepelnek

A dombok alatt fekete vonat vánszorog
kimérten zakatol
és visítja
jöttét a még távoli láthatatlan állomásnak

Az éjszaka és én a hegyen

Alattam egy pillanatra a sötétségből felbukkannak
a házak fák udvarok és mezők
És újra elmerülnek a homályban
akár a tudatban

A sötétségből néhány világos fehér ablak mered rám:
akár néhány fehér ünnepélyes pillanat
az emberek komor életéből

HERCEGOVINA

Ja koracam livadama plav od sutona

Na rubu livada je kuća parnog mlina
Iz daljine
to je krvlju namrljana uglasta i gruba
slikarija na nebu

I što god bliže stižem sve glasnije viču
nebrojene užarene opeke
Ko ne zna, mislio bi da seljaci slave kakvu slavu

Ispod brežuljaka crni vlak se vuče
odmjereno udara
i vrišti
svoj dolaz još dalekoj nevidljivoj stanici

Noć i ja na brdu

Podamnom na čas izrone iz mraka
kuće stabla dvorišta i njive
I opet utonu u mraku
ko u svijesti

Iz tame u me gleda nekoliko svijetlih bijelih prozora:
ko nekoliko bijelih svećanih časova
iz crnog života ljudi

EGYEDÜL A VIZEN

Tegnap este így szólt apám: „Fiam, ősz van”
S már ma este sárga vizek árasztották el egészen tájainkat

A hegyekből emberek ereszkednek le a vizeken bolyonganak
halakat keresnek vagy tán vízbe fúlt gyermeket

Szigorú bronzarcuk ragyog a víz felett

Mikor meg-megállnak kezüket pihentetve
hosszú és súlyos tekintetük a vízre esik
és testük nyugodt szilárd akár a kő

A víz felett és az emberek felett
a hegycsúcshoz közel áll a nap
akár
egy fehér nappali papírhold

Szeretem az ősz a vizeket a sápadt papírnapot
s magányosan úszom a sima mezítelen vízen
Verseket írok elmélkedem és gondolataimnak kölcsönzők
mindent:

hegyeket vizet embereket önmagamát
a föld első napjainak hajnalain
és a víz nyugodt csupasz felszíne
akár: egy ősamazon háta

Vége a napnak
A hegyről hosszú kiáltás hullik a vízre
az emberek közé

És az embereket elnyelik a halálos ösvények fordulói

A reménytelen és vad
még láthatatlan
éjszaka
elnyeli a napot

SAMOĆA NA VODI

Moj otac reče sinoć: „Sine, jesen je“
I već su noćas naš kraj cijeli poplavile žute vode

Sa brda slaze ljudi lutaju po vodi
traže ribu ili možda kakvo utopljeno dijete

Nad vodom sjaju njina nijema bakrenasta stroga lica

Kad zastanu odmarajući ruke
njihov pogled pada dug i težak na vodu
i njihova su tijela mirna čvrsta kao od kamena

Vrh vode i vrh ljudi
blizu vrška brda stoji sunce
nalik
na bijeli danji papirnati mjesec

Ja volim jesen vode blijedo papirnatu sunce
i plovim sam po glatkoj goljoj vodi
Pjevam pjesme mislim i mislima vraćam
sve:

brda vodu ljude sebe
u prve mlade dane zemlje
i mirna gola površina vode
čini mi se: leđa neke praiskonske silne žene

Dan svrši
Sa brda dugi zov na vodu pada
među ljude

I ljudi iščeznu na prvom zaokretu strmih puteljaka

Noć
bezdana i divlja
još nevidljiva
proguta u se sunce

S mikor később szemem elé toppan
elnyeli az eget felhőket és hegyeket

Egyedül a vízen
sötét és magas égbolt alatt

Olykor-olykor
kinyújtózom az éjszakába
- éberem álmodó alak -
s hosszú evezőm fölmutatom az éj semmijébe

- A lelkeim tán azt szeretné
hogy valaki jöjjön ki a rejtelmes éjből
és lépjen hozzá hatoljon magányába
a komor néma vízen? -

Köröttem sötétség van
és minden a víz határán és az éj határán ér véget

I kada poslije stane i pred moje oči
proguta u se nebo oblake i brda

Ja sâm na vodi
pod svodovima tamne i visoke noći

Kadšto
uspravim se u noć
- lik što budan sniva -
i pružim dugo veslo u prazninu mraka

- Zar bi moja duša htjela
da neko iziđe iz tajanstvene noći
i stupi k njoj u njezinu samoću
na crnoj nijemoj vodi? -

Oko mene je tamno
i sve se svršava na rubu vode i na rubu noći

A DÉL ÉS A BETEG

Azúr dél nyugszik
a felhőkön

Egy szobában ahova senki sem tér be
haldoklik egy beteg
Mellette fekete madár gubbaszt

A kertekben mezítelen lányok napoznak
és magas vízesés kék sugara
zubog
a kék semmibe

...

Kiterítve a halott beteg:
tárgy tárgy hátán a szobában

Hova lett
a fekete madár?

Az ég alatt
a páva hatalmas fénylő farka
lóg a felhőről a kertekbe

PODNE I BOLESNIK

Plavo podne sjedi
na oblacima

U jednoj sobi kamo ne ulazi niko
bolesnik mrije
Kraj njega čuti crna tica

U vrtovima sunčaju se gole djevojke
i plavi mlaz visoka vodoskoka
u plavu prazninu
šumi

....

Bolesnik leži mrtav:
predmet pokraj predmeta u sobi

Crne tice
nema?

Ispod neba
rep pauna ogroman svjetlucav
sa oblaka visi u vrtove

AZ EST ÉS ÉN

Láthatatlan harsonák gyászát issza
a saját vérében fuldokló naplemente

A harsonák elnémultak. Didereg az első csillag
S a kék ég a földre borul

Távol egy kocsma dala köszönti az éjszakát
és az úton haladó két asszony gyűlölet-pillantást vált

Az útról az erdőbe térek
és nézem egyre kékülő kezem
A homályból merész szarvasűnő
bámul gyöngéd angyali tekintettel
vad szemeimbe

Megtorpanok:
A fűben meglapuló aprócska kék virág
bűvöl el egy odahajló óriást

Könnyű susogás?
Alant
a zöld víz felett
vérezik a hold vörös lába

VEČE I JA

Nevidljive pozaune tuže
u zapad sunca što se davi u rođenoj krvi

Pozaune su stale. Prva zvijezda dršće
I plavo nebo slazi prema zemlji

Daleko jedna krčma zapjeva u susret noći
i dvije se žene cestom prolazeći pogledaše s mržnjom

Ja skrećem s ceste u šumu
i gledam kako moje ruke bivaju sve plavlje
Iz tame jedna košuta
zuri svojim blagim anđeoskim licem
bez straha u moje divlje oči

Stadoh:
Jedan div se zagledao nagnut
nad sitni modri cvijet u travi

Laki šuštaj?
Dolje
nad zelenom vodom
krvare crvene noge mjeseca

AZ EGYSZÍVŰ ASSZONYOK

Ó az életnek azok az asszonyai
kiknek tekintete még sohasem
találkozott egyetlen lélek szerelmével sem!

Nézem őket:
láthatatlanul róják az utcákat
s mintha a teret oroznák el
amelyben haladnak

Számukra
lelkük határán kezdődik az idegenség

Önmagukban elveszett
és súlyos némaságba zárt asszonyok ők!
Ezek az asszonyok
végtelen Bensővel!
Saját életük nappalait és éjjeleit
fürkészik egyre
Ők

Óvatos léptekkel közeledem hozzájuk
és sápadt gyöngéd kezüket kezembe rejtem:
Ne féljetek tőlem! Szerelem bújik meg lelkemben

Ők
tenyerembe helyezik szívüket

aztán halotti búcsút intenek e földnek
s eltávoznak az Isten rendelte helyre

ŽENE S JEDNIM SRCEM

O one žene u životu
u čije oči još se iz nijedne duše
ljubav nije zagledala!

Ja gledam:
nevidljive prođu ulicama
i ko da krađu prostor
kroz koji idu

Za njih
na rubu njine duše počinje tuđina

Te žene u se izgubljene
i teškom ćutnjom zaključane!

Te žene
s beskrajnim Unutra!
One
nasloniv uho prisluškuju
kroz dane i noći svog života

Ja priđem k njima neosjetnim koracima
i uzmem blijedu meku ruku:
Ne plašite se mene! Ja u duši nosim ljubav

One
na moju ruku stave svoje srce

i onda umru s ove zemlje
u krajeve za njih Bogom određene

LÁNGOLÁS

A nyugati égbolton végig
és a kertben szétszóródott gránátalmákból
vér szivárog

Ám keletről az este kék arca tűnik elő
a napnyugta egyre halványul, egyre vörösebbek a gránátalmák

Hozzám menekülsz
megrettenve az ágaktól a sötétségben
némaságba burkolózol

Miért lángol hirtelen a tested?

Ó hogy loccsannak szét a gránátalmák
és lobognak velünk!

A csillagok sem akarnak előbújni
hogy még izzóbb legyen e néma lángolás a kertben

GORENJE

Niz zapadno nebo
i iz rasprsnutih šipaka u vrtu
krv se cijedi

Al s istoka se veče javi plavim licem
i zapad biva bljeđi, crveniji šipci

Ti bježiš k meni
preplašena od grana u mraku
i ćutiš

Zašto ti je tijelo odjedamput plamen?

O kako šipci prskaju
i s nama gore!

Ni zvijezde ne će da se jave
da jače bude ovo nijemo gorenje u vrtu

VISSZATÉRÉS

Nem is sejtéd
visszatértem és közelségem

Éjjel midőn csendesen zúg füledben a hold
tudd:
nem a hold setteng házad körül
Én bolyongok kék ösvényeken a kertedben

Midőn a halott világos dél útját róva
furcsa madár sikolya rettent meg
s megtorpansz
tudd:
szívem sikolya ez a közeli partokról

S midőn az alkonyon át imbolygó fekete árnyat látsz
a komor csendes víz túlpartján
tudd:
én lépdelek délcegen és ünnepélyesen
mintha velem volnál

POVRATAK

Ti i ne slutiš
moj povratak i moju blizinu

U noći kada šumi u tvom uhu tiha mjesečina
znaj:
ne koraca mjesečina oko tvoje kuće
Ja lutam plavim stazama u tvom vrtu

Kad koracajući cestom kroz mrtvo svijetlo podne
staneš
preplašena krikom čudne tice
znaj:
to krik je moga srca s blizih obala

I kad kroz suton vidiš crnu sjenku što se miče
s onu stranu mrke mirne vode
znaj:
ja koracam uspravan i svečan
kao pored tebe

VISSZATÉRÉS

Visszajöttem
borús gondolatokat nem látsz arcomon
A nyári napfényre
gyöngéden rámosolyog lelkem

Hajolj ki az ablakodon
s nézd:
Messze hol az erdőkön és a pirosló házakon túl ragyognak a partok
testem a zöld vízzel játszadozik

Szép lassan elfelejtéd egykor voltomat
Növekszem előtted
megújulva egyre magasabbra

Új csillagról érkezett ide valaki e partra
vad öröme bezsongja
a vizeket és a növényzetet

A kék légben csupasz test ragyog fel
felsikolt
és eltűnik a felmorajló mély zöld vízben

POVRATAK

Ja sam natrag došo
bez mutnih misli na svom licu
U ljetnju svjetlost
osmjehuje se blago moja duša

Iziđi na svoj prozor
gledaj:
Daleko gdje se preko šuma i crvenih kuća svijetle obale
sa zelenom se vodom moje tijelo igra

Polako ćeš zaboravljati prošlog mene
Pred tobom ja ću rasti
nov i visok

Na obale je došao stanovnik s neke nove zvijezde
i šumi svojom divljom radošću
po vodi i zelenilu

U plavom zraku golo tijelo se zablista
krikne
i izgubi se u dubljini zašumjele zelenkaste vode

FELRIADÁS

Éjjel mély álmomból
az ablakomon beáramló fehér ragyogás riaszt fel

Tudom: távoli égboltról tündökölnék ide
szobámba asszonyok mezítelen testei

A kék holdvilág kiterített palástján térdepelve
némán imádkozom a süket éjben
láthatatlan égi istennők testeihöz

PRENUĆE

U noći mene prene iz tvrdoga sna
bijela svjetlost lijući se kroz moj prozor

Ja znadem: s dalekoga neba sjaju
u moju sobu gola tijela žena

I klečeći na prostrtomu plaštu plave mjesečine
molim nijem iz nijeme noći
tijelima nevidljivih nebeskih boginja

FÉLTÉKENYSÉG

A hóval borított táj felett
kék csillagok

Házad erdő végén áll
Hozzád igyekszem

Csak rám ne rontson egy ordas a homályból?
Lépteim nyomában fojtott hóropogás

Itt vagyok!
Házadat kerítés óvja
Ablakaid mind lefüggönyözve
Ajtód előtt őrt álló ebed
észre se vesz

Csak egy ablak pislog vörösen

Most már világos minden

és visszamegyek
holtan
arcom akár a hó sápadt

LJUBOMORA

Nad snježnom zemljom
plave zvijezde

Tvoja kuća stoji na kraj šume
Ja idem k Tebi

Da me kakav vuk ne napadne iz tame?
Tiho šušti snijeg pod mojim koracima

Tu sam!
Tvoja kuća stoji ograđena
Sva su okna zastrta
Pred vratima ne videći mene
straži pas

Samo jedan prozor crven gori

Ja znadem sve

i idem natrag
mrtav
i u licu bijel kao snijeg

A MAGÁNY ELSŐ ÉJSZAKÁJA

A szerelem piros virágai
lobognak az éjszakában

Magányom
első éjszakája ez

Hallgatózom:
magas kék vízesések vágyakoznak
elérhetetlen csillagok után

és bennem az éjfekete súlyos szív
egyre ver egyre ver

PRVA NOĆ SAMOĆE

Crveni cvjetovi ljubavi
gore u noći

Prva noć kroz koju idem
sam

Slušam:
visoki plavi vodoskoci čeznu
zvijezde koje nikad dosegnuti ne će

i u meni crno teško srce
tuče tuče

TÉL

Lelkemet a szerelem meggyötörte
Lelkem beteg
és álmatag

Ne ébresszétek fel: fáj minden gondolat

A lelkem hús fehér nappal ölelte
komor csupasz tó
A víz felett nem szállnak fehér sirályok
Az ég alatt nem suhannak kék felhők

Minden mennyire
görcsös éles fényes!

A közeli házakra ráomlott az ég
A házakra támaszkodó ég álmodik

Hagyjátok hogy ma minden álljon és álmodjon

Ma minden mozdulat fáj

ZIMA

Moju je dušu izmučila ljubav
Moja je duša bolesna
i sniva

Ne budite je: svaka miso boli

Moja je duša tamno golo jezero
u ladnom bijelom danu
Ne lete ponad vode bijeli galebovi
Ne šume ispod neba plavi oblaci

O kako stoji sve
ukočeno oštro bijelo!

Na blize kuće nebo palo
Na kuće nebo naslonjeno sniva

Pustite neka danas stoji sve i sniva

Danas svaki pokret boli

ÓLMOS LEVEGŐ

Ó hova is menjek ma?

Anyám lép be a szobámba
leül
és néma tekintete rám mered

Leteszem a könyvet, kimegyek a házból

A mezők láthatárán a komor fák között
ott a nap a vörös a felakasztott a halott

Megállok az út közepén
és teljes erőmből
felsikoltok

TEŠKI ZRAK

O kuda da se danas pođe?

U sobu uđe moja majka
sjedne
i gleda u me nijemim pogledom

Ja puštam knjigu, izlazim iz kuće

Na rubu polja između crnih stabla
crveno mrtvo obješeno sunce

Ja stanem nasred ceste
i kriknem
iz svih snaga

ÁLDOZATOK

Mi
kik egyenként saját nyomasztó nappalunkból érkeztünk
az éj kapujában találkozunk

Kéken és magasan tündöklő szentély az éjszaka

Testünk az éj mélyén
lángol

Szerelmünk istenáldozatai

ŽRTVE

Mi

svako iz svog mučnog dana dolazeći
sretamo se na vratima noći

Noć je hram što plav i visok svijetli

Naša tijela u dubljini noći
bukte

Žrtve bogu naše ljubavi

SZERELEM

Leoltottuk a sárga lámpát

Testedre kék palást hullott
Kint zúgnak a felhők és a fák
Kint fehér súlyos szárnyak suhognak

Kinyújtott testem lábadnál hever

Imára kulcsolt vágyó kezem

Kedvesem, súlyos hajad
lobogjon lobogjon az éjben

Az éjben
kedvesem hajának
mély tengermoraja
hallik

LJUBAV

Zgasnuli smo žutu lampu

Plavi plašt je pao oko tvoga tijela
Vani šume oblaci i stabla
Vani lete bijela teška krila

Moje tijelo ispruženo podno tvojih nogu

Moje ruke svijaju se žude mole

Draga, neka tvoje teške kose
kroz noć zavijore, zavijore

Kroz noć
kose moje drage duboko šumore
kao more

FÉLTÉKENYSÉG

Mikor szokás szerint elbúcsúztam:
elválás és bánat...

Utolsó pillantásommal éppen hogy lelkembe zártam
ajkát és a piros virágokat
az asztalon

Visszatértemkor most látom zavartan
könyvébe rejt egy képet
és hallgat

Miért oly sápadtak az
ajkaid és a virágaid?

LJUBOMORA

Kad odlažah ko obično:
rastanak i žalost...

Tek zgrabih zadnjim pogledom u dušu
njene usne i na stolu cvjetove
crvene

Na povratku sada vidim kako zbunjena
u knjigu krije neku sliku
i čuti

Zašto vidim tvoje usne i cvjetove
bljede?

HALOTT SZERELEM

Lélekarang zúg a lelkemben a szerelem felett
Az égről leszáll a kéklő este
Csöndes súlyos függőnyeimet leeresztem

Tudom: kint halott csillagok és házak és holdvilág
a komor tér mozdulatlanul áll

Soha senki meg se látogat

Csak az egy láthatatlan halál tenyész

Álom
terítsd rám súlyos vörös lepled
és felettem az éj sötét ege
álljon mindörökké
némán

MRTVA LJUBAV

Kraj ljubavi u duši mrtvo zvoni
Veče slazi s neba plavo
Spuštam tihe crne zastore

Znam: vani su mrtve zvijezde i kuće i mjesečina
i crn prostor nepomičan stoji

Niko nikad ne će doći k meni

Smrt još samo nevidljiva živi

Snu
razmotaj crven težak pokrov povrh mene
i nada mnom neka crno nebo noći
vječno
ćuti

AZ ELHAGYOTT ASSZONY

A hatalmas város egy apró zugában
szegényes bútorok és edények közt
egy ifjú asszony tengeti életét

Nap mint nap délben és este
egy ordas-pofa teszi nála tiszteletét

S míg az asszony félrehúzódva
vár
a ordas-pofa zabál
és elmegy

Éjjel
az ifjú asszony a kályha mellett némán
- A szoba csöndjében duruzsol a tűz dala -
Marcel Prévost regénye fölé roskad

A megnyúlt sápadt és reménytelen arc
az olvasástól meggyötörve
ráomlik a regény lapjaira
és álomba szenderül

Az ablakban a kinyílt kék virágok
magányosan vágyakoznak az éjszakába
ott kint a közeli kocsmá vadul zsong és dalol

ZAPUŠTENA

U jednoj sobi ogromnoga grada
pokraj sirotnoga pokućstva i suđa
živi mlada žena

Svaki dan o podne i na veče
uđe jedno vučje lice

I dok žena stojeći po strani
čeka
vučje lice jelo proguta
i ode

U noći
mlada žena čuti pokraj peći
- Pjev vatre šumi u tišini sobe -
nad romanom Marcela Prévosta

Dugo lice blijedo i bez nade
otešćalo od čitanja padne
nad stranice romana
i usne

Na prozoru rastvoreni modri cvjetovi
čeznu sami u noć
u kojoj bliza krčma divlje šumori i pjeva

ISTEN A KEGYETLEN

Lelkünket hirtelen megszállja a gyűlölet
- Ó a mi legörbült ajkunk, tépett arcunk! -

A homályban
mögöttünk a láthatatlan és kegyetlen Isten áll
Sötétség a palástja
és hatalmas láthatatlan testét elnyelte a magasság

Testünk mint viharverte fatörzs mered

Mellettünk az idő leple susog
Arcunkra
az irgalom a megnyugvás finom és barázdált mosolyát metszi

És a komor Isten kint a térben kavargó
ablakainkra vadul rátörő
fény felé fordul

BOG MUČITELJ

U naše duše iznenada stupi mržnja
- O naše iskrivljene usne, raskidana lica! -

Za nama stoji nevidljiv i svirep Bog
u mraku
Mrak je njegov plašt
i ogromno mu nevidljivo tijelo iščeznulo u visinama

Mi stršimo ko stabla kad oluja prođe

Pokraj nas časi šušte o odijela
U naša lica
samilost reže blag i dubok posmijeh pomirenja

I tamni Bog se obrati u svjetlost
što se vani valja prostorima
i na naša okna divlje navire

EGYSZER

Ó asszony
ki mindennapjaink nyomorából
rám emeled reményvesztett és szelíd tekinteted

Ezt az egész életet...ó, ezt az egész életet
asszony

egyszer majd eljátszom hárfán

S midőn majd a hárfadal után
némán megszólal a lelkünk

tudod-e miről fog vallani?

Hogy milyen boldogok voltunk. Hogy milyen boldogok voltunk

JEDAMPUT

Ženo

što iz bijede našeg svagdanjeg života
očajale i krotke oči dižeš k meni

Sav ovaj život... oh, sav ovaj život
ženo

jedamput ja odsvirat ću na harfi

I kad poslije harfe
progovore ćutke naše duše

znaš li što će govoriti?

Kako bjesmo srećni. Kako bjesmo srećni

AZ ELVESZETT ASSZONYOK

Ó hol vannak most azok az asszonyok
kik e világon bolyongva rám találtak
és mindnek sorra nyoma veszett
a homályban?

S hol van a hely
melyben most lelkük szeret?

Ezek az asszonyok most
csillagok

Ma éjjel
az éj mélyéből mind
a lelkekre rámosolyog

IZGUBLJENE ŽENE

O gdje su sada one žene
što lutajući ovim svijetom svratiše se u moj život
i opet redom iščeznuše iz moga života
u tamu?

I gdje je kraj
u kojem sada njine duše ljube?

Te žene sad su
zvijezde

Noćas
sve se iz dubljine noći
u moju dušu smiješe

HERCEGOVINA

A csillagok alatt kiterültek a hegyek és a mezőkön elszórt alacsony házak
A kék homályból fák merednek

Az úton egy lélek se jár

Néma völgyek homályába beledermedt
az út

Az éj foglyai a fák
Az égen lassú és néma csillagjárás

HERCEGOVINA

Pod zvijezdama su legla brda i poljem niske razbacane kuće
Iz plave tame stabla strše

Na cesti više nikog nema

Cesta stala
sa zaronjenom glavom u mrak bezglasne doline

U noći stabla maknuti se ne će
Tek nebom sporo i bez šuma koracanje zvijezda

ÉNEK A FÖLD FELETT

Mi a felhőn úsztunk egész nap

Most este van
Leereszkedünk a magas hegy ormára
és bort szürcsölünk

Ezüst kupák ragyogják be az eget

Mélyen megvetjük alatt az embereket és a földet
Csak a csúcsok ormain élhetünk

Éjjelek keblén
pihen majd meg elnehezült testünk

S holnap hajnalban
friss öröm röpít bennünket az új nappalba

Mámoros sudár örömeink: hófehér vitorláink

PJESMA IZNAD ZEMLJE

Mi cijeli dan smo plovili na oblaku

Sad je več
Spuštamo se na visoki vrh brda
i ispijamo vino

Kroz več k nebu bliješte srebreni pokali

Duboko preziremo ljude i zemlju ispod nas
Naš je život samo u visini

Na grudma noći
počinut će naša teška tijela

A sutra zorom
kroz novi dan će nova radost nas ponijeti

Visoke pjane naše radosti: naša bijela jedra

ÁPRILIS

A kertben az áprilisi nap melegében
már fakadnak az első rügyek

Az ösvényeken játszanak és nevetgélnek
a leánykák

A kertbe lépek és a padra ülök
hogy elszívjak egy cigarettát
a szélvédett zugban

A leánykák szemérmesen otthagyják játékaikat
mintha azt mondanák:
Többé már nem nekünk valók

Cigarettázom

Közel valami neszezés

Egy bokor mögé bújva
néma tekinteteikkel méregetnek
a leánykák

Látom ahogy némelyik keze el-eltéved
és könnyű nyári ruhája alatt a szívére
tapad

Sikoly!

Rájönnek hogy felfedeztem őket
és nevetgélve hirtelen eltűnnek szemem elől
a kert magas bokrai között

APRIL

U vrtu ispod aprilskoga sunca
pucaju polako prvi pupovi

Stazama se igraju i smiju
djevojčice

Ja ulazim i sjedam na klupu
da ispušim cigaretu
u prančioku

Djevojčice stidno ostavljaju igračke
ko da vele:
To nije više za nas

Pušim

Neki šuštaj blizu

Skrivene iza jednog grma
mjere mene nijemim pogledima
djevojčice

Ja vidim kako koja kadšto rukom zabludi
i pritisne pod lakim prolječnim odijelom
srce

Krik!

Ugledaše da su otkrivene
i smijući se pobjegoše naglo ispred mojih očiju
za visoke grmove u vrtu

NYÁRI VERS

Napok óta
lobogva lappang bennem a nyár ragyogó verse

Nem is emlékszem mikor tört a városra a nyár
de tudom: a nyár velünk él

Ó már ránk mosolyog az ablakok virágaival
és az utcák sorjázó fáival
hús árnyat vet fejünkre

A lelkekből és a boldog pillantásokból
felpattant az égbe és a felhőkre

Nappal a város csöndesen elmerült a forró ragyogásban
alig látni embert

A folyó felől a kék ragyogáson át az emberek zsivalya az utcáig ér
és beáramlik a kitért ablakokon
a háziasszonyok hétköznapi és lassú életébe

A háziasszonyok munka közben elringatják magukat
abba az életbe melyet lelkük önmagának teremt
és sétál minden vágyott beteljesedése közt

A halastavon úszó hattyúk vágyaim beteljesülése
Legfehérebb álmaim testévé váltak
Itt a kék vízen
mélységek és magasságok között
lebegnek

s mozdulatlanságukból csak néha-néha billenti ki őket egy-egy kecses lejtés

Itt a parton várom a nyári estét
hogyan becsillagozza madaraim terét

Látni akarom
ahogy álmutban minden felől
csillagok láthatatlan hatalma lebegtetni őket az éjszaka kellős közepén

LJETNJA PJESMA

Već nekoliko dana
u meni mene prati svijetla pjesma ljeta

Ja ne sjećam se kad je ljeto u grad došlo
al znadem: ljeto živi s nama

O već se smije cvijećem sa svih prozora
i ulicama s uredanih stabla
na naše glave baca ladne sjenke

Iz duša i iz radosnih pogleda
zaskočilo je na nebesa i na oblake

U danu grad je tih utonuo u vruće svjetlo
i malo ljudi ide

Kroz plavu svjetlost stiže s rijeke u ulice krika ljudi
i ulazi kroz rastvorene prozore
u svagdanji i spori život domaćica

Domaćice se uspavljaju kraj posla
u život koji njima duša sama za se stvara
i šeće između svojih svih čežnutih ispunjenja

Na ribnjaku se labudovi mojih čežnja ispunjenje
Postali su tijelom najbjelji mi sni
Tu na plavoj vodi
između dubljina i visina
lebde
i tek se pokadšto lakim kretom iz svoje nepomičnosti jave

Ovdje na obali čekam ljetnje veče
da pozvjezda prostor oko mojih tica

Hoću da ih vidim
kako u snu lebde držane sred noći
nevidljivom moći zvijezda sa svih strana

MAGASZTOS ESTE

Az ablakon át megvilágítatlan szobámba
az esti tárgyak és emberek hangja szűrődik be

Mit akarnak ezek az idegen tolakodó vendégek?

A hangok nem gonoszak; mint a kezes kutyák nyúlnak el
mellettem némán

Hát minden csönd énemmé akar válni
és képmásomként testet öltetni?

Ragyogok az éjben: sápadt mozdulatlan márvány

UZVIŠENO VEČE

Kroz prozor uđu glasi predmeta i ljudi
iz večeri u moju nerasvjetljenu sobu

Što hoće ovi tuđi nametljivi gosti?

Glasi nisu zli; ko poslušni psi kraj mene liježu
u ćutnju

Zar sve tišine hoće da u mene izrastu
i u moj lik se ovaplate?

Sjam u noći: blijedi nepomični mramor

FOHÁSZ AZ ÁTVÁLTOZÁSÉRT

A nappal utolsó fényei kihunynak
a bérceken

Várom az estét: a dolgok átváltozását

Az éjszaka
a völgyből köszön rám és a közeli hegyek között tör
az ég felé

E teret egészen betölti az éjszaka

Az ég alatt a tündöklő hegyek hatalmas és kék áttetsző
kristályokká válnak
Mozdulatlan és fekete
fák magaslanak
bérceken, mezőkön, vizek körül és mellettem

Az út felől hallgatózom: lent a réteken
fehér hold andalog

s arra gondolok:
vajon az éjszaka mely a dolgoknak visszaadja
ifjú napjaik gyöngéd mozdulatlan arcát
miért ébreszt bennünk komor éhes vágyakat?

Ó éjszaka
légy hús kéz lázas homlokunkon
csillapítsd vérünket és bocsáss szelíd békességet érzékszerveinkre

Jámbor áttetsző és kék testünk álmodja
ártatlan és csöndes növények álmát
a hold fűre leterített palástjain

Halljuk majd álmunkban
ahogy a hold csöndesen lépdél a vízen

MOLITVA ZA PREOBRAŽENJE

Dan još je samo nekoliko svjetla koja gasnu
na vrhovima

Ja čekam noć: preobraženje stvari

Noć
iz doline javi se i raste između blizih brda
k nebu

Prostor moga kraja pun je noći

Rasvjetljuju se ispod neba brda
u ogromne i plave prozirne kristale
Stabla
na vrsima, po polju, oko vode i kraj mene
bespokretna i crna stanu

Ja slušam s ceste: dolje livadama
bijeli mjesec šeta

i mislim:
zašto noć što vraća stvarima
blago nepokretno lice njihovih mladih dana
u nama budi tamne gladne požude?

O noći
budi ladna ruka preko našeg vrućeg čela
utišaj krv i spusti blagi mir na čula

Neka naša tijela mirna prozirna i plava usnu
snom nevinih i tihih biljaka
na plaštevima koje mjesec prostire po travi

Mi slušat ćemo u snu
kako mjesec tiho koraca po vodi

GYŐZTESEK A MEZŐN

Mi ma éjjel megöltük
a mindörökké gyűlölt
Halált

Elmenekült előlünk a földről az éjszaka
Már csak csillagok ragyognak a szemünkbe

Rétek zöldje rávetül a fehér felhőkre

A réteken visszhangzik dicsőségünk

Súlyos korsó jár kézről kézre

Pirosló boldog lelkünk arcunkra kiül
Szemünkbe egyre mélyebbre süllyednek... s már láthatatlanok... a csillagok

Mámoros szívünkben
a kristálytisza fényes hajnalon át
az ég alá kapaszkodik délceg győzedelmes kacajunk

Reggel fehér pajkos felhők ringatóznak

Felhőszakadás!

Fejünk felett a kék égből
előtűnik
a hatalmas vörös
mozdulatlan nap

POBJEDNICI NA LIVADI

Mi ubili smo noćas staru
od vjekova mrsku
Smrt

Pred nama noć je pobjegla sa zemlje
Još samo zvijezde u oči nam sjaju

Zelenilo livada se ogleda u bijelim oblacima

Na livadama ječi naša slava

Vrč težak ide od ruke do ruke

Na licima se duša radošću crveni
U oči tonu dublje... već su nevidljive... zvijezde

Iz pjanih srca podiže se
kroz čisto svijetlo jutro
pod nebo visok pobjednički smijeh

U jutru ljuljaju se laki bijeli oblaci

Prolom!

Iz plavog svoda ponad naših glava
iskrslo
crveno silno
stoji sunce

KÁVÉHÁZI VIRÁG

Széles karimájú kalapokban, elegáns ruhákban
- zsebükbe kezüket és lelkükbe titkaikat
rejtették el mélyen -
a hófehér téli éjből
belépnek és törzshelyükre sietnek

Likőr Kávé Cigaretta

Szép lassan elkezdenek
a gondokról társalogni

Az arcokon titkos tüzek gyúlnak és lángolnak
lángolnak lángolnak

Hirtelen
minden út a kietlen sárga és végtelen semmibe viszi őket

Hová?

Lélek gyűlöl lelket
lélek gyötör lelket

A lelkekből rejtett titkok buknak fel a szemekbe

Kezükre támasztják súlyos fejüket az asztalon
s elhallgatnak

A közöttük lévő vázában
szerelem
elfeledett
csöndes és piros virága
lángol

CVIJET U KAVANI

Pod širokim šeširima, u odjeći apartnoj
- u džepove ruke i u duše tajne
duboko zakopali -
iz zimske bijele noći
ulaze i žure za svoj stalni sto

Likeri Kave Cigarete

I čas je došlo
da se ulazi polako u probleme

Na licima se užiču i plamte tajne vatre
plamte plamte

Odjednom
svi ih puti izvedu u suhu žutu i beskonačnu prazninu

Kuda?

Duša dušu počinje da mrzi
i muči

Iz duša skrite tajne iziđu u oči

S rukama pod teškim glavama na stolu
začute

U vazi među njima
zaboravljen
tih i crven
cvijet ljubavi
gori

A VÁMPÍR

Magával visz az éjszakába
Keze apró meleg puha
Magával visz az éjszakába
Csábító szeme üres kék vizenyős

Az éjszakából nekem
bor mérgét gúnykacaj szavait nyújtja át

Lelkemet igyekszem elrejtteni előle

Öleli testemet
és issza issza ajkaimat
és táncol zuhan véremtől bódultan

S alig várja
hogy testem holtan összerogyjon kinyúljon
aztán megragadja fehér lelkem
s vele átsuhanjon az éjszakán át a feneketlen sötétségbe

VAMPIR

On vodi mene u noć
Ruka mu je mala topla mekana
On vodi mene u noć
Oči mame prazne plave vodene

On pruža meni iz noći
otrov vina riječi posmijeha

Ja skrivam svoju dušu od njega

On grli moje tijelo
i pije pije moje usne
i pleše pada pijan moje krvi

I čeka čas
da se moje tijelo mrtvo sruši ispruži
i on da zgrabi moju bijelu dušu
i s njome bljesne kroz noć u bezdanu tamu

ÉJFÉLI SORSOK

Súlyosak az arcok ernyedtek... kihunynak a zavaros
könnyes üres szemek

A szemekben elhunyt lelkek
(Üres komor házak lefüggönyözött ablakai)

A fehér fények suttognak

Az asztalokon italokkal teli poharak

A folyadék elnehezíti
a mozdulatokat
az emberi testeket mozgó és súlyos
faszobrokká változtatja

Az asszony
ki a test fehér bőrével átítatott
illatos ruha rikító színeiben tündököl
nem ébreszt többé vágyakat
gőgös nyers mosolyával

A piros és rideg szívek fojtott óraütése hallik

Az ember
feláll az asztaltól
belső hangtól vezérelve
utolsó lépteit teszi meg az éjben

A hold
- e kerek piros fej -
észrevétlen mosolyog az ablakon át
míg az e térben elveszett testek
körül egyre nő a zűrzavar

SUDBINE U PONOĆ

Obrazi su teški vise... dogaraju oči
mutne vlažne prazne

U očima poumirale duše
(Zastrta okna praznih tamnih kuća)

Bijela svjetla šume

Na stolovima čaše pune alkohola

Tekućina ulijeva težinu
u pokrete
ljudska tijela prečinja u neke pomične i teške
kipove od drva

Žena

što sja žarkim bojama odijela
namirisanom bijelom puti tijela
ne budi više požude
uzdignutim oštrim smijehom

Crvena i ladna srca muklo kao ure tuku

Čovjek

podignut od stola
nekim zovom koji on sam čuje
koraca u noć svoje zadnje korake

Mjesec

- okrugla crvena glava -
smije se neopažen kroz prozor
dok raste pometnja
u ovaj prostor izgubljenih tijela

BOLDOG ÉJSZAKA A VÁROSBAN

Ma este
a kivilágított éji házak mind énekelnek
és minden dolog a fülét hegyezi
s az utcák gondolatként nyújtóznak ki a végtelenbe

Ma este
az ablakok mögött piros táncot lejtenek
És az ablakok remegnek
Az ablakok
megvadulnak és tébolyodottan ugrándoznak az éjben

Ma esete
a kivilágított éji házak mind énekelnek és visítanak

Ám elég!
Az óra mutatója ujjként mered és a végórát jelzi
- A város felett éjfélkor megtorpant a halál -

És minden arc megrezzent
és minden hang elnémult
és mindem mozdulat elhalt

Csönd

A halál sorra oltja el a város lámpáit

RADOSNA NOĆ U GRADU

Noćas
sve noćne kuće rasvijetljene pjevaju
i sve su stvari načulile uši
i ulice se ispružile u beskraj ko misli

Noćas
za oknima se pleše crven ples
I okna dršču
Okna
podivljat će i luda u noć poskakati

Noćas
sve noćne kuće rasvijetljene pjevaju i vrište

Al dosta!
Na uri stoji kazaljka ko prst i kaže zadnji čas
- To smrt je ponad grada o ponoći stala -

I sva se lica trgnula
i svi su glasi zanijemili
svi su stali pokreti

Tišina

Smrt redom gasi gradske lampe

BÚCSÚ ÖNMAGUNKTÓL

A világ peremén állunk
és figyeljük az éjszaka örvényeibe hulló utolsó csillagokat

A csillagokkal mi is hullunk

Már önmagunk legvégső peremén állunk

Mintha láthatatlanul mozdítanák el alólunk a földet
s mintha már oly messze volna hogy csillagként látjuk?

Eltűntek a csillagok
Közülünk vajon ki sejtheti még önmagát?

Örök széthullás vagyunk

Utunk feneketlen és zuhanásunk néma

RASTANAK SA SOBOM

Mi stojimo na rubu svijeta
i gledamo u zapadanje zadnjih zvijezda u dubljine noći

Sa zvijezdama i mi zapadamo

Mi stojimo već na krajnjem rubu sebe

Ko ispod nas zemlju nevidljivo maknu
da je već daleko vidimo ko zvijezdu?

Zamakle su zvijezde
Ko od nas još može naslutiti sebe?

Rušimo se vječno

Naš je put bez dna i padanje bez glasa

AZ ÚT

Utunk a sötét bizonytalanságba vezet

Az éjben számos gyenge szív szunnyad el
A sírokból támadunk fel – Tovább! –
azok utolsó sikolyával a fülünkben
kik az úton maradtak
A lelkekben a halottak miatt érzett fájdalom
Tovább!

Mikor majd utunk végére érünk
lelkünk tele lesz fájdalommal
mint vízzel a kutak

És mikor majd szemünk előtt
csillagok hajnala piroslik fel melyek felé haladtunk
sebzett lelkünk
csöndes mosolygással
üdvözli a beteljesedés hajnalát

PUT

Mi idemo u tamno neizvjesno

U mraku mnoga slaba srca mru

Mi sa grobova dižemo se - Dalje! -

noseći u uhu zadnji krik

onih koji ostaše na putu

U duši bol za mrtvacima

Dalje!

Kad prispijemo koncu

duše će nam biti pune bola

kao zdenci vode

I kad se ispred naših oči

zacrveni jutro zvijezda kojima smo išli

naše duše

pozdravit će iz svog bola

jutro ispunjenja tihim osmijesima

MEGVÁLTÁS

Minket senki soha meg nem váltott
Mi mind a mennyből a világ nyomorába leszállt
Isten fiai vagyunk

Mi Isten földre bocsátott vágyai vagyunk
- Isten a minden akar lenni
mindent elevenné tévő -

Mi mindig Istenhez térünk vissza

Föld: rövid kirándulás

OTKUPLJENJE

Nas niko nikad otkupio nije
Svaki od nas sin je Božji
što s neba je u bijedu svijeta sašao

Mi smo želje Boga spuštene do zemlje
- Bog hoće
sve biti i sve živjeti -

U Boga mi se uvijek natrag povraćamo

Zemlja: kratki izlet

INTELEM

Ember vigyázz
a csillagok alatt
ne törpeként járj!

Engedd
hogy lényedet átjárja
csillagok szelíd ragyogása!

Hogy semmit se sajnálj
midőn utolsó pillantásoddal
búcsút intesz a csillagoknak!

Végórádon
ne porrá
változzál egészen csillaggá!

OPOMENA

Čovječe pazi
da ne ideš malen
ispod zvijezda!

Pusti
da cijelog tebe prođe
blaga svjetlost zvijezda!

Da ni za čim ne žališ
kad se budeš zadnjim pogledima
rastajo od zvijezda!

Na svom koncu
mjesto u prah
prijedi sav u zvijezde!

LEENDŐK

A leendők már voltak
s minden már csírájában megvolt a kezdetek kezdetén
Isten végtelen tekintetében

Az időből: Isten mély sötét szárnyából
szakadatlanul a felszíni fényre
törnek a leendők

Isten végtelen szemében
leendő világok milliárdjainak visszfénye tükröződik

BUDUĆI

Budući već su bili
i sve je bilo već u prvom času
u beskrajnom pogledu Boga ogledano

Iz vremena: iz dubokoga tamnog Božjeg krila
besprekidno u svjetlost površine
stižu budući

U bezdanomu Božjem oku
ogledaju se mirijade budućih svjetova

RÖVID ÉLETRAJZI KRONOLÓGIA

1898

November 18-án született a hercegovinai Drinovciban, sokgyerekes módos családban.

1906–1909

Már elemi iskolai tanulmányai alatt is megmutatkozik rendkívüli érzékenysége és az irodalom iránti fogékonysága.

1910–1913

Beiratkozik a Drinovcihoz közeli Široki Brijeg-i ferences gimnáziumba. Irodalom iránti rajongása igazán itt mutatkozik meg, szenvedélyes olvasóvá válik. Az alig tizenhárom esztendőes gyermek verseket kezd el írni, amelyek nagy népszerűségnek örvendenek diáktársai és tanárai körében. Első versét, amelyet tizennégy éves korában írt, a *Zimska pjesma*-t (Téli vers) a zágrábi *Luč* című lap közli, s ezzel „hivatalosan” is kezdetét veszi a költői pálya. Év vége felé összetűzésbe kerül a prefektussal, s végleg búcsút int a ferences gimnáziumnak.

1914–1915

Mostarba megy, hogy befejezze gimnáziumi tanulmányait, de különböző okok miatt sem itt, sem más Bosznia Hercegovina-i városban nem sikerül felvételt nyernie. Végül Vinkovciban köt ki és befejezi az ötödik évfolyamot, majd Zágrábban iratkozik be a hatodikba.

1916–1917

Közben folyamatosan jelennek meg újabb és újabb versei, valamint kritikái, s fennen hirdeti, hogy ő Matoš-hívő. Apjával közli, hogy elhatározása végleges, irodalommal kíván foglalkozni. Szülei ellenzik tervét. Nevével és verseivel, kritikái írásaival egyre többet lehet találkozni, számos rangos újságban és folyóiratban jelenik meg. 1917. december elején megjelenik a *Vijavica* (Hóvihar) című saját szerkesztésű folyóirata. A francia és a német kortárs irodalmi mozgal-

mak és törekvések ismerete révén költészetében érlelődik a váltás, az expresszionizmus és a szabadvers felé való fordulás.

1918

Önálló folyóiratának megjelenésével ellehetetlenül gimnáziumi tanulmányainak befejezése, végérvényesen az irodalom mellett kötelezi el magát, vállalva a teljes egzisztenciális bizonytalanságot, hiszen már a szülői ház támogatásában sem reménykedhet. Fáradhatatlanul ír és alkot.

1919

Év elején megjelenik a *Vijavica* negyedik száma, s hamarosan új folyóirattal jelentkezik, a három lapszámot megélt *Juriš*-sal (Roham). Alkotói korszakának igen termékeny éve lesz, tervezi verseinek önálló kötetben történő megjelenését. Mély szerelem alakul ki közte és Josipa Marinić tanítónő, kommunista mozgalmár között, dacára a köztük meglévő világnézeti különbségeknek. A szeretett nőt Tatjanának kereszteli el, aki innentől kezdve költészetének inspirálójává válik. A *Preobraženja* (Átváltozások) című kötetet neki ajánlja, verseinek szerelmi ihletettsége kizárólag innen táplálkozik.

1920

Megjelenik a korszakosnak tekinthető, összesen negyvennyolc verset tartalmazó *Preobraženja* (Átváltozások) című kötete. Ugyanebben az évben több versét is lefordítják franciára, amelyekről meglehetősen csípős kritikát ír.

1921–1922

Változatlanul nehéz gondok közepette, szegénységben alkot. Megjelenik a *Siromasi* (Szegényemberek) című versciklusa.

1923–1924

A tekintélyes *Savramenik* című modernista folyóirat szerkesztője lesz. Év végén, több éves tartós távollét után anyja betegsége miatt hazalátogat Drinovicba. A módos család szeretettel fogadja a már elismert költőt, több hónapot tölt el régi barátai körében.

1924

Év elején apja jelentős anyagi támogatásával visszatér Zágrábba, de útközben megfázik, hosszú hetekre ágynak dől. Apja pénzügyi támogatásának köszönhetően elindítja harmadik és egyben utolsó folyóiratát, a *Književnik*-et (Irodalmi Újság), amelynek összesen négy száma jelenik meg. Az ősz folyamán orvosi utasításra Dubrovnikba utazik, hogy megromlott egészségét, tuberkulózisát gyógyítsa.

1925

Az év elején visszatér Zágrábba, állapota romlik, áprilisban kénytelen kórházba vonulni. Utolsó leheletéig ír, s mikor már ereje is elfogy, verseit a nővéreknek diktálja. Suttogó versdiktálás közben hal meg május 2-án. Álljon ehelyütt, a rövid életrajzi kronológia végén valószínűsíthetően utolsó versének, talán búcsúversének, a *Vračanje suncu* (Visszatérés a naphoz) címűnek magyar fordítása:

VISSZATÉRÉS A NAPHOZ

Kiterítve végképp összeroppanok e súly alatt
Merev béna tagjaim alig-alig moccannak
Kiterítve végképp legyűrt a láz
Enyhet nekem már csak a hús anyaföld adhat.

Kiszáradt torkomba szorult a hangom
Úgy lesz majd hogy többé már saját fülemmel sem hallom.

Porhüvelyemmel megfáradt tagjaimmal mindörökké megadtam
magamat e súlynak
Lángoló testem mint július tüze hevíti a levegőget

Némán lobogok, kételyek közt árván
Visszaadom a napnak mit tőle kaptam.

ANTUN BRANKO ŠIMIĆ ÁTVÁLTOZÁSAI

Antun Branko Šimić horvát expresszionista költő életműve kevésbé ismert a magyar olvasók és a magyar tudományos közösség előtt. Nevével és költői életművének bemutatásával természetesen találkozunk azokban a magyar nyelvű irodalomtörténeti áttekintésekben, amelyek átfogó képet nyújtanak a horvát irodalom fejlődéséről, s versfordításai is szerepelnek a horvát irodalmat reprezentálni hivatott magyar nyelvű antológiákban.

Az 1898-ban a hercegovinai Drinovciban született Antun Branko Šimić neve ma egyet jelent a horvát expresszionizmussal. A korán elhagyott szülőföld élménye mély nyomokat hagyott költészetén. Középiskolai tanulmányait a Široki Brijeg-i ferenceseknél kezdte el, majd 1914-ben Vinkovciban folytatta. A nyugtalan lelkű ifjút egy év múlva már a zágrábi alsóvárosi gimnáziumban találjuk. Mivel 1917-ben, nem törődve az intézmény szabályzatával, megjelenteti első folyóiratát, a *Vijavica-t* (Hóvihar), el kell hagynia azt. A *Vijavica* után 1919-ben elindítja soron következő folyóiratát, a *Juriš-t* (Roham), amely ugyanebben az esztendőben meg is szűnik, hogy egy évvel halála előtt, 1924-ben napvilágot lásson utolsó saját lapja, a *Književnik* (Író). Korai költészetére Antun Gustav Matoš szimbolista, impresszionista, leginkább a szonett formát előnyben részesítő költészete hatott. E ragaszkodás a matoši szimbolista-impresszionista örökséghez átmenetinek és rövid életűnek bizonyult. Első két önálló folyóiratában közzé tett expresszionista programadó írásaiiban elméleti igénnyel vázolta fel saját új lírai koncepcióját. Első és egyetlen verseskötete *Preobraženja* (Átváltozások) címmel 1920-ban jelent meg, amelyet többek között a német metafizikus expresszionista költészet inspirált.¹ A költő hitvallása szerint a tapasztalati világ csakis a lírai én lelki víziója által transzponálódhat. Szemléleti lázadása alapvetően a költői nyelvezetet érinti, hiszen úgy véli, a nyelv nem csupán a leírás eszköze, hanem a belső történések

¹ Ld. erről Cvjetko Milanja: Šimićeve poetike. In *Pjesništvo hrvatskog ekspreszionizma*. Matica hrvatska: Zagreb, 2000, 48-91.

megértésének nélkülözhetetlen alternatívája. Éppen ezért meg kell szabaddítani a verset a kötöttségektől, és alá kell rendelni az új költői tapasztalatnak. Az *Átváltozások* című kötet meghatározó elménye a halálközelség.² Mintha minden egyes tematikus és tematizált egységre (élet-halál, szerelem-gyűlölet, múlandóság-öröklét, ott-hon-kozmosz, anya, jóbarát) a halál hatalmas árnya vetülne. Bár a lírai én – az expresszionizmus általános irányultsága mentén – szakadatlan küzdelmet vív egy felsőbb harmónia megteremtéséért, ennek lehetetlensége, a kudarc egyfajta végkifejletként a kötet minden egyes darabjában nyilvánvalóan manifesztálódik. A reménytelen küzdelem stációit mégis a grafikusán (interpunkció nélkül) nagyon is rendezett versforma örökíti meg – sajátos feszültséget teremtve, mintegy leképezve a világ abszurditását: mintha csakis az újszerűen szerkesztett, rendezett, konstruált szövegen keresztül volna megérthető a világ. Šimić az új esztétika mentén kísérel meg megmagyarázni az újfajta versritmust. Belső lüktetésről, belső ritmusról beszél, amelyet többé nem mindenki által elfogadott kötött alakzatok szerint kell felépíteni, hanem a költői/lírai én monologikus és egyéni beszédmódja szerint. Ennek következménye, hogy érett korszakában nincs két egyforma verse. E tiszteletre méltó következetesség lírai világának egyik sajátossága. Nem véletlen, hogy a kortársak közül mindenkit támadott: Antun Gustav Matoš, Dragutin Domjanićot, Vladimir Vidrićet, Miroslav Krležát és Ivo Andrićot.

Az *Átváltozások* című kötettel lezárult költészetének az a korszaka, amellyel új fejezetet nyitott a horvát líra felszabadultabb, kötöttségektől mentes beszédmódjának kibontakozásában. A *Kritika* című folyóiratban 1922-ben összesen hét verse látott napvilágot, amelyeket a *Siromasi* (Szegényemberek) közös címmel közölt. A csokorba foglalt ciklus új költői szándékot és poétikai fordulatot jelez és sejtet. Jómagam József Attila születésének századik évfordulójához némi-
leg (inkább távolról) kapcsolódva külön tanulmányban foglaltam össze mindazt, amit Šimićnek az 1922-ben megjelent ún. szegényember-versek ciklusáról tudni lehet.³ Ez a versciklusa mindenképpen

² Három nagy téma (Isten, test, halál) jelenlétét tárja föl monográfiájában Krystyna Pieniżek: *Pjesničko stvaralaštvo Antuna Branka Šimića*. Matica hrvatska: Zagreb, 2000.

³ Lukács István: Szegényhorvátköltő szegényemberversei. *Tiszatáj* 2005/6, 45-55.

kapcsolható József Attila azonos tematikájú költészetéhez, ráadásul az időbeli egybeesés is szembeötlő és nyilvánvaló. Ehelyütt érdeemes emlékeztetni Fried István dolgozatára, amelyben kísérletet tesz József Attila kelet-közép-európai helyének kijelölésére.⁴ Fried értékelése szerint József Attila szegényember-versei Erdélyi József népies költészetének vívmányait „gyümölcsöztetik”, s közvetlenül is összefüggésbe hozhatók a századelő óta fokozatosan és látványosan kibontakozó, Bartók és Kodály munkásságához köthető népdalgyűjtői munka eredményeivel, továbbá Ady kései kurucverseivel. A téma szempontjából mindenképpen figyelemre méltó Bori Imre vélekedése, aki szerint József Attila szegényember-versei nem tartoznak a hagyományos népiesség körébe, hanem az expresszionista és konstruktivista esztétikából levezethető egyfajta „expresszionista tragédiák”.⁵ A József Attila-versek „poétikai környezetének” vizsgálata önmagában is megerősítheti Bori igazát, de érdekes adalékul szolgálhatnak Antun Branko Šimić szegényember-versei is, hiszen teljes mértékben e nézetet támasztják alá. A hét szegényember-versben a szociális nyomor és a szegénység, a lefokozott hétköznapi élet költői szempontból minél hitelesebb ábrázolására vállalkozik. Lírai nyelvezet ennek megfelelően leegyszerűsödik, lecsupaszkodik, erőteljesen érvényesül a versforma egységesülése. Antun Branko Šimić szegényember-versei látszólag új fejezetet nyitnak a költő pályáján, ám a poétikai fordulat lehetőségeinek, korlátainak és határainak számbavétele után a költő képtelen elszakadni megalkotott és megkedvelt eszközrendszerétől. A szegényember-versek genezisében nem kell különösebben külső inspirációkat keresni: az egyéni élmény, a nyomor meghatározó volt (miként József Attilánál is).

Költészetének magyar recepcióját szinte kizárólag a „jugoszláv” kontextus keretezi. Alább rövid filológiai áttekintést kívánok adni A. B. Šimić magyar nyelvű versfordításairól.⁶ A költő első magyar nyelvű megjelenése minden bizonnyal Franyó Zoltán nevéhez kö-

⁴ Fried István: József Attila kelet-közép-európai helye. In Fried István: *Utak és téutak Kelet-Közép-Európa irodalmaiban*. Magvető Könyvkiadó: Budapest 1989, 212-222.

⁵ Bori Imre: *József Attila költészete*. Forum Könyvkiadó: Újvidék, 2005.

⁶ Györe Géza: *A horvát és a szerb irodalom magyar recepciója. Bibliográfia*. Forum: Újvidék, 2018. című átfogó bibliográfiáját is segítségül hívva.

tődik, aki a *Megváltás* (Otkupljenje) című verset ültette át és közölte a *Látóhatár* 1937. évi számában. Ezt több évtizedes recepció, „csönd” követte, mert Šimić verseivel ismét csak a második világháború után megjelent minden olyan jelentősebb magyar nyelvű antológiában találkozunk, amelyek a horvát, szerb és szlovén (korabeli szóhasználat szerint jugoszláv) költészetet voltak hivatottak bemutatni.

A *Jugoszláv költők antológiájában* Pór Judit fordításában összesen négy verse szerepel: *Füledt levegő* (Teški zrak), *Szerelem* (Ljubav), *Elveszett asszonyok* (Izgubljene žene), *A halál és én* (Smrt i ja). Az utolsó verset kivéve mind a *Preobraženja*-ból (Átváltozások) való.⁷

A két évvel később, Újvidéken kiadott *Napjaink éneke I-II. A modern jugoszláv költészet antológiája* című kétkötetes műben valamivel több, összesen kilenc verse jelenik meg, amelyek közül csupán az első négy vers tartozik a *Preboraženja* című kötethez: *Szerelem* (Ljubav) (ford. Ács Károly), *Csábító* (Zavodnik) (Ács Károly), *A költők* (Pjesnici) (Dudás Kálmán), *Intelem* (Opomena) (Tolnai Ottó), a többi később keletkezett vers: *A szegényhez* (Siromahu) (Ács Károly), *Post scriptum* (Ács Károly), *A halál és én* (Smrt i ja) (Tolnai Ottó), *Mi és a testünk* (Tijelo i mi) (Ács Károly), *Halál* (Smrt) (Ács Károly).⁸

A *szerbhorvát irodalom kistükre*-ben az alábbi versszövegeket találjuk: *Költők* (Pjesnici) (Orbán Ottó), *A szegények ebédje* (Ručak siromaha) (Orbán Ottó), *Halál* (Smrt) (Ács Károly), *Dal a hegyhez* (Pjesma jednog brijege) (Orbán Ottó).⁹ A négy közül csak az első, a *Költők* tartozik Šimić legismertebb kötetéhez, amelynek tehát egyszerre két fordítása is létezik (Dudás Kálmán, Orbán Ottó). A költőről írott rövid, pár mondatos bevezető sajnálatos módon pontatlanságot is tartalmaz: „Verseskötete: Ručak siromaha (A szegények ebédje).” A. B. Šimić ilyen címmel nem adott ki verseskötetet, ellenben a *Kritika* című folyóiratban 1922-ben *Siromasi* (Szegényemberek) közös címmel hét szegényember-tematikájú verset tett közzé.¹⁰

⁷ *Jugoszláv költők antológiája*. Móra Ferenc Könyvkiadó: Budapest, 1963.

⁸ *Napjaink éneke I-II. A modern jugoszláv költészet antológiája*. Forum Könyvkiadó: Novi Sad, 1965.

⁹ *A szerbhorvát irodalom kistükre*. Európa Könyvkiadó: Budapest, 1969.

¹⁰ Ld. erről Lukács István: Szegényhorvátköltő szegényemberversei. *Tiszatáj* 2005/6, 45-55.

A *Csillagpor. Jugoszláv lírai antológia* (Magvető, Budapest, 1971) Csuka Zoltán műfordító egyéni vállalkozása volt, ebben minden szerző művét ő fordította, és ezt néhány soros ismertetéssel egészítette ki.¹¹ A. B. Šimićről például azt írta, hogy „első verseskötete még expresszionista volt, később megtalálta egyéni hangját”. Šimić egyéni hangja éppenséggel ebben az első és egyetlen verseskötetében nyilvánul meg, azt igazán ebben találta meg. Csuka önmagára is rácsafolva kizárólag éppen ebből a kötetből válogatott és fordított le három verset: *A költők* (Pjesnici), *Nehéz levegő* (Teški zrak), *Szerelem* (Ljubav). Ezzel most már három eltérő fordítása is lett az ars poeticának számító *A költők* című versnek.

Az *Adriai tengernek műzsája. A dalmát tengerpart költészete* ugyancsak Csuka Zoltán szerkesztői és fordítói tematikus vállalkozása volt, amelybe a *Szerelem* (Ljubav) című, az előző kötetben is szereplő vers került be, valójában indokolatlanul, minden bizonnyal a záró-sorban szereplő tenger-hasonlat miatt, ami valljuk meg, meglehetősen sovány indok Šimić szerepeltetéséhez.¹²

Az Ács Károly fordította és szerkesztette *Kiásott kard. Jugoszlávia népeinek költészetéből. Válogatott versfordítások 1945-1984* a műfordító munkásságának egyfajta összegzését is jelenti, abban az alábbi tíz Šimić-vers szerepel: *Holdkóros* (Mjesečar), *Mi és a testiünk* (Tijelo i mi), *Halál* (Smrt), *Szerelem* (Ljubav), *Csábító* (Zavodnik), *Post scriptum*, *A szegények* (Siromasi), *A szegények napja* (Sunce siromaha), *A szegények pillantása* (Pogled siromaha), *A szegényhez* (Siromahu), amiből mindössze három szerepel a *Preobraženja*-ban, a többi a későbbi szegényember-tematikához tartozik.¹³

A Lőkös István által szerkesztett és válogatott *Horvát irodalmi antológia* teljes mértékben a *Napjaink éneke I-II. A modern jugoszláv költészet antológiája* (Forum Könyvkiadó: Novi Sad, 1965) Šimić-fordításait veszi át.¹⁴

¹¹ *Csillagpor. Jugoszláv lírai antológia*. Magvető: Budapest, 1971.

¹² *Adriai tengernek műzsája. A dalmát tengerpart költészete*. Európa: Budapest, 1976.

¹³ *Kiásott kard. Jugoszlávia népeinek költészetéből. Válogatott versfordítások 1945-1984*. Forum Könyvkiadó: Újvidék, 1985.

¹⁴ *Horvát irodalmi antológia*. Eötvös József Könyvkiadó: Budapest, 2004.

E sorok írója a bevezető elején említett, A. B. Šimić szegényember-ciklusáról írott tanulmányában lefordította a költő összes ilyen tematikájú versét: *Ablakok a szegényemberek házáin* (Okna na kućama siromaha), *Déltől délig táplálkozó szegényemberek* (Siromasi koji jedu od podne do podne), *Két szegényember ebédje* (Ručak siromaha), *Pohárköszöntő* (Napitnica), *Post scriptum, Szegényemberek* (Siromasi), *Szegényemberek napja* (Sunce siromaha) és *Szegényemberek szerelme* (Ljubav siromaha).¹⁵

A főnti recepció áttekintésből is kitűnik, hogy A. B. Šimić költészetének jelenléte a magyar kulturális közegben többnyire esetlegesnek mondható, hiszen önálló kötete nem jelent meg, versei kivétel nélkül a közös jugoszláv (horvát, szerb, szlovén...) antológiák és válogatások részeként láttak napvilágot, időnként az életművet rosszul és tévesen értelmező sok-sok pontatlan információval kísérve.

Közismert tény, hogy nincs két egyforma fordítás, de még közel hasonló sem. Šimić magyar nyelvű versfordításai is, amelyeknek több variációja is létezik, ezt az igazságot támasztják alá. Az ő esetében is, miként más esetekben is, nem csupán eltérő mondatstruktúrákról, szóhasználatról, szemantikai bővítésről vagy szűkítésről, jelzős vagy értelmező jelzős szerkezet felcseréléséről, netán az eredetivel eltérő sortördeletről, hanem összességében költészetének fordítóról fordítóra változó, sok esetben az expresszionista lírapoétikai hangszereltségtől való jelentős eltávolodásról is szó van. Az eddigi fordítók zömmel figyelmen kívül hagyták a költő azon líraelméleti és nagyon gyakorlati költészeti intencióit, amelyeket számos szövegében elég világosan megfogalmazott. A *Preobraženja* (Átváltozások) teljes kötetének jelen magyar nyelvű fordítása során kizárólag azokból az irodalomesztétikai alapelvekből indultam ki, amelyeket a *Tehnika pjesme* (Verstechnika) és az *Anarhija u umjetnosti* (Anarchia a művészetben) című programadó írásaiban fogalmazott meg maga a költő, már-már zavarba ejtő mérnöki pontossággal.

Fordítói szempontból nagyon tanulságos Antun Branko Šimić két kritikája, amelyeket néhány versének francia nyelvű fordításáról írt. A *Slobodni prijevod slobodnih stihova* (Szabadversek szabadfor-

¹⁵ Lukács István: Szegényhorvátköltő szegényemberversei. *Tiszatáj* 2005/6, 45-55.

dítása) címmel írott kritikájának tárgya bizonyos Annie Cella francia fordító válogatása és francia nyelvű fordítása a kortárs horvát lírából, valamint az ezt a kötetet kritikátlanul dicsérő írás. Bevezető megállapítása, amellyel e konkrét válogatást kontextusba helyezi, irodalomszociológiai szempontból is érdekes, ugyanis azt állítja, hogy az utóbbi időben valóságos „fordításipar” alakult ki, amely dilettánsok tömegegét hozta helyzetbe. A kritika pedig sok esetben, mint Annie Cella esetében is, gyakorta nem átallja azt állítani, hogy a fordítás az eredetnél is jobb. A. B. Šimić éppen ezért utánajárt saját szövegei francia nyelvű fordításainak. Véleménye szerint Cella abból a téves feltételezésből indulhatott ki, hogy a szabadvers fordítása könnyű feladat lehet, szemben a kötött vers fordításával: „Általában azt gondolják, hogy szabadverseket kezdő költők írnak, akik nem tudnak kötött versmérték szerint verset alkotni, vagy pedig akik az újdonsággal, a féltelenséggel, a szabadsággal akarják felhívni magukra a figyelmet. E közismert vélekedés szerint a szabadverset a költői önkény hozza létre, sőt, különbséget tesznek ezek és az „igazi formaköltészet” között (miként erről nemrég egy kritikus is írt az én költészetem kapcsán). Ám miként lenni szokott, amikor csupán felszínesen ítélkeznek, az embereket meglepészi a megnevezés, s a lényeg rejtve marad előttük. Inkább már-már unalmas, mintsem fölösleges azt bizonygatni, hogy a „szabad”vers kevésbé „igazi forma”, mint az a másik, és hogy a „szabad”-versköltészet költőjének legalább olyan jó hallása kell hogy legyen, mint annak, aki egy versmérték szerinti sablon elvárásainak tesz eleget. Elképzelhető ugyanakkor, hogy ennél is kifinomultabban, hisz neki egy új ritmusformát kell megalkotnia, szemben azzal, akinek már megvan az elődök által megformált létező konkrét forma, egy jól kipróbált és bejáratott séma. Azt gondolni tehát, hogy a nem állandó versmérték szerint alkotott költeményeket könnyebb lefordítani, valójában azt jelenti, hogy a fordító arra a téveszmére épülő önkényt alkalmazza, mi szerint a költő saját versei megformálása során ugyanezzel az önkénnyel élt. Mellesleg, a fordító kisasszony védelme érdekében annyit mindenképpen hozzá kell tenni, hogy fordításkötetének egy-két szerzője valóban ugyanezzel az önkénnyel élt.”¹⁶ A továb-

¹⁶ Antun Branko Šimić: Slobodni prijevod slobodnih stihova. In Antun Branko Šimić: *Proza I*. Szerk: Vlado Pandžić. Matica hrvatska u Sarajevu, FMC Svjetlo riječi d. o. o. Sarajevo: Sarajevo, 2009, 122-123.

biakban Šimić kitér a versszöveg gondolat- és érzelemritmusának jelentőségére, aminek ugyancsak meg kellene jelennie a fordításban, a parantézisre, amelyet a fordításnak ugyancsak vissza kellene adnia, továbbá a költő által nem szokványosan alkalmazott interpunkcióra, amelynek célja „az emberi hang sejtetése“.

Ez utóbbi gondolatot, azaz „az emberi hang sejtetését“, mindenél fontosabbnak, mondhatni kruciálisnak vélem. Šimić versszövegeit hangzó szöveggént kell olvasnunk, elgondolnunk és értelmeznünk, ezt az intenciót a fordító nem hagyhatja figyelmen kívül.¹⁷ A szemantikai közelség ebben az esetben is minimális követelmény (hisz azonosságról fordítás esetén nem beszélhetünk), elvárás, fordítói minimum, a döntő tényező a šimići líra esetében ugyanannak az „emberi hangnak“ a lehető legpontosabb ritmikai-akusztikai megjelenítése magyar nyelven. Šimić nem szokványos, a szabályostól eltérő, sok esetben következtetlennek tűnő interpunkciója ebben pontosan eligazít bennünket. A eltérő nyelvi és nyelvtipológiai rendszerek miatt azonban sok esetben nem követhetjük szolgai módon az eredeti szemantikai-szintaktikai tagolást, attól el kell térnünk, de összességében világosan látnunk kell, hogy a költői szándéknak mik a pontos *akusztikai* irányai. Csakis így teremthető meg a fordításban az a kényes *akusztikai szövegegyensúly*, amelyre Šimić minden egyes verse törekszik.

Bírálata hátralévő részében Šimić első körben sorra veszi azokat a félrefordításokat, amelyek a fordító (Annie Cella) nyelvi kompetenciájának hiányából fakadnak (ezek között akad egészen banális is), majd több olyan fordítási megoldást tesz szóvá, melyek során a fordító megtörte a šimići verssort mint gondolati-akusztikai ritmusegységet, s az egyébként így egybetartozó szintaktikai egységeket részben átvitte a következő sorba. Ezt Šimić súlyos hibának véli – verspoétikai elgondolásai és elvei alapján teljes joggal.

Šimić kritikája nem maradt visszhang nélkül, maga a fordító válaszolt neki (ennek tartalmát nem ismerjük), mert az *Odgovor gospojici prevodiocu* (Felelet a fordító kisasszonynak) című írásában erre

¹⁷ Költészetének bravúros hangszereltségéről ld. Ivo Pranjković: Šimićeve jezična praksa. In *Ekspressionizam u hrvatskoj književnosti i umjetnosti. Zbornik radova I. znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem*. Szerk.: Cvjetko Milanja. altaGAMA: Zagreb, 2002, 103-122.

reflektál. Ebben már nincs szó konkrétumokról, inkább általános-
ságban beszél arról, hogy a „fordításipar” mennyire át van itatva
sznobizmussal. „Ismert tény, hogy valaminek az értéke a távolság-
gal arányosan nő, miként a közelséggel éppenséggel csökken, s nem
csoda, hogy a Balkánon tisztelettel vegyes félelem övezi mindazo-
kat, akik a messzi Párizsban élnek, arról pedig nem is beszélve, hogy
mennyire fölértékelve érzi magát az, aki valamilyen személyes kap-
csolatra tesz szert, vagy legalább levelezésben áll valakivel onnan.”¹⁸
A fordító minden bizonnyal szemére vethette Šimićnek, hogy a fran-
cia-tudása hiányos lehet, mire ő azzal vágott vissza, hogy összeha-
sonlíthatatlanul jobban tud franciául, mint a fordító horvátul.

Šimić két írása fordítói szemmel mindenképpen tanulságos. Egy-
felől azért, mert nyilvánvalóvá teszi, hogy a tökéletes nyelvi kom-
petencia csupán szükséges, de nem elégséges alapfeltétel a jó fordí-
táshoz, másfelől részletesen is kibontja, hogy egy adott versszöveg
tudatos poétikai megformáltságát (akusztikai hangszerelését) a mű-
fordítónak akceptálnia kell, azt meg kell jelenítenie a másik nyelvi
kódrendszerben, beleértve még az interpunkciós megoldások tisz-
teletben tartását is.

Fordítóként igyekeztem Antun Branko Šimić költészeti, lírapo-
étikai (versakusztikai) intencióinak megfelelően eljárni. Ha élne, íté-
letet nem tudna mondani a magyar fordításokról, mint tette ezt a ma
kevésbé ismert Annie Cella francia fordításai esetében, hisz nem tu-
dott magyarul, ám bizonyára öröme szolgálna, hogy száz évvel
korszakos kötetének megjelenése után a magyar olvasó – a fordító
reményei szerint – közel teljes értékű *Átváltásokat* vehet kézbe.

¹⁸ Antun Branko Šimić: Odgovor gospojici prevodiocu. In Antun Branko Ši-
mić: *Proza I*. Szerk: Vlado Pandžić. Matica hrvatska u Sarajevu, FMC Svjetlo
riječi d. o. o. Sarajevo: Sarajevo, 2009, 128.

UTÓIRAT ÉS KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Valamely nyelv valós fejlődéstörténetéről nem könnyű átfogó képet adni, különösen igaz ez a horvát irodalmi nyelvre, melynek kibontakozásában és megszilárdulásában három nagy, korábban regionális irodalmi nyelvi rangban lévő nyelvi változat játszott szerepet: a ča-horvát, a kaj-horvát és a što-horvát. A XIX. század első évtizedeiben megteremtődött a što-horvát alapú irodalmi nyelv, majd a század második felében felerősödtek a horvát és a szerb nyelv közeledését célzó törekvések. Az Osztrák-Magyar Monarchia fölbomlása nyomán létrejött Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban a nyelvi közeledés szellemében számos horvát író és költő deklarálta a nyelvi egységet, ezért műveiket egy ideig nem a horvát nyelvi standard *-ije-ző*, hanem a szerbre jellemző *e-ző* változatában adták ki, sok esetben átvéve a horvátban nem létező szókészleti elemeket is.

Innen már érthető, hogy Antun Branko Šimić *Preobraženja* (Átváltozások) című kötetét miért oly tudatosan, mintegy deklarálva a horvát és szerb nyelvi egységet, ugyancsak a što-horvát *e-ző* változatában jelentette meg. Fontos megjegyezni, hogy az ő igazi (lokális) anyanyelve a hercegovinai što-horvát *i-ző* változata volt, aminek számos nyomát föllelhetjük egész költészetében. A költő végső szándékairól szövegei nyelvi megjelenítésével kapcsolatban kevés kézzelfogható, dokumentált tény maradt fenn, de a családi hagyomány révén mégis vannak fogódzóink. A Šimić-filológia a mai napig e kisebb-nagyobb nyelvi dilemmákkal viaskodik.

Ránézésre szokatlannak tűnhet, hogy miért kellett egy kétnyelvű verseskötetben szakmai lektorokat bevonni a horvát nyelvű versszövegekhez. Vlado Pandžić nyugalmazott zágrábi professzor (akinek édesanyja a költő húga volt) és egyik leánya, Mila Pandžić a költő jogörökösei, hagyatékának gondozói. Mila Pandžić nemrég védte meg *Hercegovina Antun Branko Šimić költészetében* címmel írott doktori értekezését. A Šimić-szakirodalomból tudható, hogy a költő verseinek újabb és újabb kiadásait rendre kisebb-nagyobb szakmai viták kísérik, többek között éppen bizonyos nyelvi-nyelvhelyességi kérdések miatt. Fordítóként fontosnak véltem, hogy olyan horvát nyelvű versváltozatokat közöljek, amelyek a legközelebb állnak (állhattak) a költő szándékához, ennek pedig

letéteményese a jogörökös család. Fordítóként és értő olvasóként azt tapasztaltam, hogy számos, első látásra értelmetlennek tűnő apróság magyarázatra szorul. Példának okáért a *Ljetnja pjesma* (Nyári vers) „Na ribnjaku se labudovi mojih čežnja ispunjenje” (A halastavon úszó hattyúk vágyaim beteljesülése) verssorban a *se* (a visszaható ige szabad morfémája) értelmetlennek tűnik, hiszen hiányzik az ige, tehát nyomdahibának vélnék. Értelme csak úgy volna, hogyha a *se* helyett *su* szerepelne, ami a létige többes szám harmadik személyű alakja. Ezzel kapcsolatban idéznék egy részt a Pandžić professzorral folytatott levelezéséből: „Mila és én két napon át törtük a fejünket, hogy miként kíméljük meg a kellemetlenségektől. Többször is arra jutottunk, hogy az eredeti *se* helyett hagyjuk a *su*-t, amit mellesleg A. B. Šimić nem javított ki azon a példányon, amelyen jelölte a nyomdahibákat. S mivel Ön jelezte nekünk, hogy szándékában áll feltüntetni a horvát versek lektorait is, dilemma elé kerültünk. Éppen ezért úgy döntöttünk, hogy maradjon az eredeti *se* a *su* helyett, amely a későbbi kiadásokba került. A. B. Šimić unokaöccseként, jogörököseként az eredeti változatot kellene védenem, de el is tekinthetnék ettől... Amennyiben attól tart, hogy nem értik a szöveget, nyomdahibának vélik, kérem, hagyja a *su* alakot. Itt szeretném megjegyezni, hogy A. B. Šimić drinovci nyelvjárásában (amelyben mellesleg rengeteg a redukció) a „Na ribnjaku se labudovi” azt jelentette, hogy „Na ribnjaku se (*nalaze*) labudovi” (*nalaze*=találhatóak, vannak) (A halastavon hattyúk *találhatóak, vannak*). Megvallom Önnek, ez a *se* már ötvenhat éve foglalkoztat.” Vlado Pandžić így teljes mértékben rám bízta a döntést. Vállalva a „nyomdahiba” kockázatát, úgy vélem, ez a kis apróság is amolyan rés, amelyen keresztül bepillantást nyerhetünk a költő belső nyelvi világának titokzatos tekervényeibe, így tehát nem változtattam rajta.

Álcázott tipográfiai megoldásnak tűnhet a *Povratak* (Visszatérés) című versben a *rasti/novekszem* ige pozíciója, vagyis hogy a verssorban ez az egyetlen szó a vízszintesnél valamivel följebb helyezkedik el. A szónak ez a különös tipográfiai elrendezése ugyancsak a költői szándéknak megfelelően történt, ami azért tűnik megmagyarázhatatlannak, mert ehhez hasonló megoldásokkal másutt sehol sem élt. Számos egyéb dolog is magyarázatra szorulna, így a közel azonos, vagy pedig teljesen azonos című verspárok (Zavodnik-Zavede-

na, Hercegovina-Hercegovina, Povratak-Povratak) szokatlansága. Több szóalak helyesírása is szembemegy az irodalmi nyelvi normával. Erről V. Pandžić az alábbiakat írta nekem: „Mint Ön előtt is ismert, A. B. Šimić egyik normához sem tartotta magát. Így példának okáért a *jedamput* (egyszer) helyett nem lehet *jedanput*-ot írni, sem a hercegovniai *tice* (madarak) helyett *ptice*-t. Minden az eredeti alakjában marad, vagy pedig úgy, miként a költő határozottan beharangozott, egy később tervezett kiadásban szerette volna, bizonyos korrekciókkal és javításokkal... 1923 végén egy drinovci tanító azt javasolta neki, hogy *jedanput*-ot kellene használnia, ő pedig édesanyja tanácsát követve határozottan közölte: 'Bizonyos verseimben mindörökké marad a *jedamput*, de kritikáimban a *jedanput*-ot fogom használni.' Ezt aztán jól megjegyezte a költő húga, Mila Šimić (férje után Pandžić), az én drága megboldogult édesanyám.”

Gondos szövegközlőként és fordítóként akkor járunk el helyesen, hogyha mindenben igyekszünk követni a szerző eredeti szövegközléseit vagy egy későbbi kiadás terve kapcsán felmerült, bármely formában jelzett szándékait. Antun Branko Šimić jogörökösei a költői akarat szentségébe vetett hittel védik a hagyatékot, amely ma már szerzői jogi szempontból nem védett. Ezúton köszönöm meg a Pandžić-családnak, hogy vállalták a horvát versek lektorálását. Az ő hitelesítésük számomra rendkívül fontos volt!

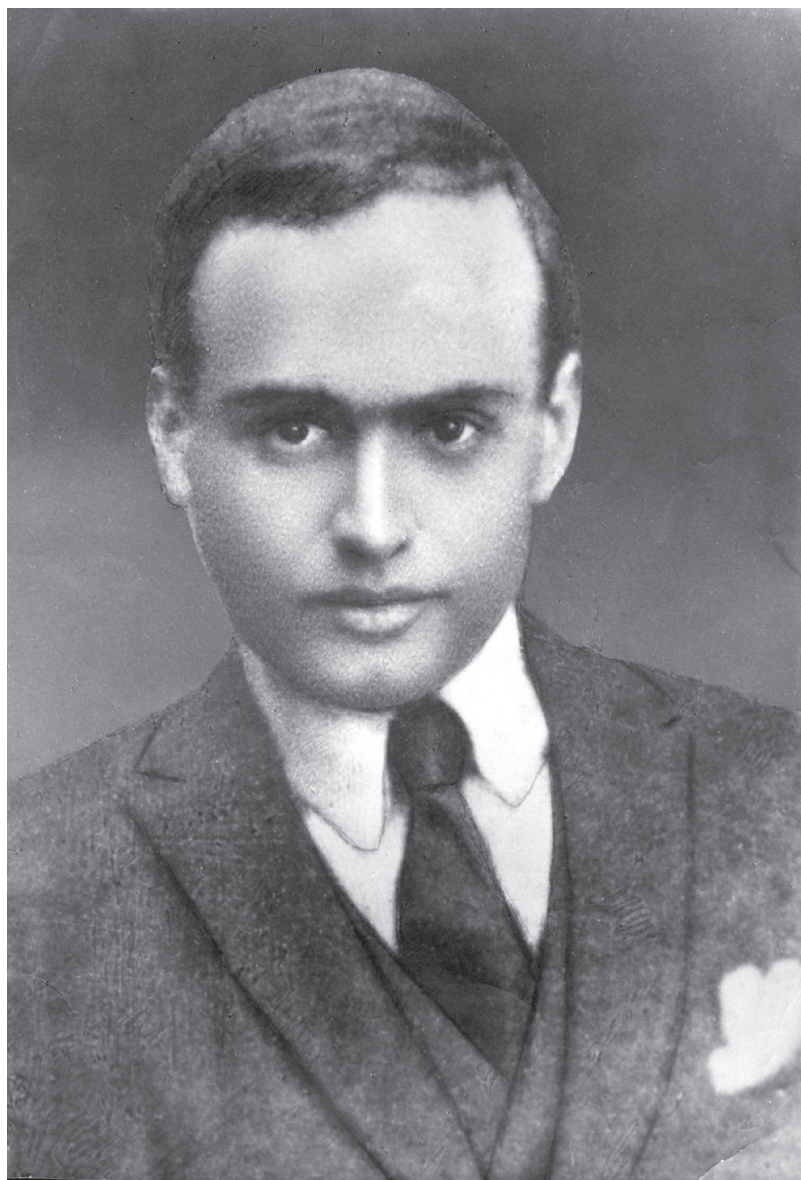
TARTALOM

Fordítói előszó	5
A költők / Pjesnici	12
Átváltozásaim / Moja preobraženja	14
Az ifjú / Mladić	16
Ima útközben / Molitva na putu	18
Asszonyok, ifjak, nyár / Žene, mladići, ljeto	20
A csábító / Zavodnik	22
Az elcsábított / Zavedena	24
A beteg / Bolesnik	26
Az alvajáró / Mjesečar	28
A vértanú / Mučenik	30
Anyám / Mati	32
Hercegovina / Hercegovina	34
Egyedül a vizen / Samoća na vodi	36
A dél és a beteg / Podne i bolesnik	40
Az est és én / Veče i ja	42
Az egyszívű asszonyok / Žene s jednim srcem	44
Lángolás / Gorenje	46
Visszatérés / Povratak	48
Visszatérés / Povratak	50
Felriadás / Prenuće	52
Féltékenység / Ljubomora	54
A magány első éjszakája / Prva noć samoće	56
Tél / Zima	58
Ólmos levegő / Teški zrak	60
Áldozatok / Žrtve	62

Szerelem / Ljubav	64
Féltékenység / Ljubomora	66
Halott szerelem / Mrtva ljubav	68
Az elhagyott asszony / Zapuštena	70
Isten a kegyetlen / Bog mučitelj	72
Egyszer / Jedamput	74
Az elveszett asszonyok / Izgubljene žene	76
Hercegovina / Hercegovina	78
Ének a föld felett / Pjesma iznad zemlje	80
Április / April	82
Nyári vers / Ljetnja pjesma	84
Magasztos este / Uzvišeno veče	86
Fohász az átváltozásért / Molitva za preobraženje	88
Győztesek a mezőn / Pobjednici na livadi	90
Kávéházi virág / Cvijet u kavani	92
A vámpír / Vampir	94
Éjféli sorsok / Sudbine u ponoć	96
Boldog éjszaka a városban / Radosna noć u gradu	98
Búcsú önmagunktól / Rastanak sa sobom	100
Az út / Put	102
Megváltás / Otkupljenje	104
Intelem / Opomena	106
Leendők / Budući	108
Rövid életrajzi kronológia	111
Antun Branko Šimić átváltozásai (<i>Lukács István</i>).....	115
Utóirat és köszönetnyilvánítás	125

Antun Branko Šimić, 1915

Antun Branko Šimić, 1923

Roman Petrović, A. B. Šimić portréja, 1920

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA

Litteræ Slavicæ

Eddig megjelent:

Lukács István, *Térközök: horvát-magyar irodalomtörténeti tanulmányok*, 2004.

Milosevits Péter, *Az emberiségkölteménytől a trükkregényig: irodalmi tanulmányok*, 2004.

Stepanović Predrag, *A régi szerb irodalom története*, 2005.

Lukács István, *Közel s távol: szlovén-magyar irodalomtörténeti tanulmányok*, 2005.

Bajzek Mária, Lukács István, Pavičić Mladen (szerk.), *Szlovén irodalmi antológia I-IV*, 2007.

Petar Milošević, *Od deseterca do hiperteksta: književne studije*, 2007.

Kiss Szemán Róbert, *Magyarország panaszától Szlávia panaszáig: irodalmi tanulmányok*, 2007.

Lukács István, *A passióhagyomány a horvát irodalomban*, 2008.

Petar Milošević, *Danas, juče, prekuče: skice i eseji o našoj književnosti u Mađarskoj*, 2008.

Kiss Szemán Róbert, *„...garázda emberek az Etymologusok”*. Irodalmi tanulmányok, 2008.

Lukács István (szerk.), *Antologija hrvatske poezije*, 2009.

Dudás Mária, M. Pandur Julianna, Hristo Trendafilov (szerk.), *Bolgár irodalmi antológia*, 2009.

Heé Veronika (vál. és szerk.); Balázs Andrea (összeáll., társszerk.), *Cseh modernnek és avantgárd költők*, 2010.

Kiss Szemán Róbert, *Szláv pokol Pesten: Ján Kollár munkássága 1819 és 1849 között*, 2010.

Lukács István (szerk.), *Opera 3, 14. Tanulmánykötet Milosevits Péter tiszteletére*, 2015.

Kálec-Simon Orsolya, *Egzisztencialista líra a közép-európai régióban: Pilinszky János és Slavko Mihalić költészetének komparatív elemzése*, 2015.

Agnieszka Janiec-Nyitrai, *V labyrintu možnosti. Dvanáct literárněvědných studií o próze Karla Čapka*, 2016.

Zsilák Mária, *Poslyšte mile, co chci spívatí... (Produkty jarmočnej tlače – zbierka púťových piesní ako rodinná relikvía)*, 2016.

Lebovics Viktória, *Ars translationis. Статьи по истории, анализу и преподаванию перевода*. 2018.

